Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 102 (10087) | 1976 чылдың апрель 29, четверг | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

ТӨРЭЭН ЧУРТТУҢ ШАҢНАЛЫН ТЫВЫСКАНЫ

Апрельдиң 27-де СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев Кремльге СЭКП ТК-ның секретары эш К. У. Черненкога Ленин орденин болгаш «Кадыр болгаш Маска» алдын медальды тывыскан. Коммунистиг партия болгаш Совет күрүнениң мурнунга улуг ачы-хавыяазы дээш ол шаңнаткан.

Төрээн чурттуң бедик шаңналы дээш эш К. У. Черненкога эш Л. И. Брежнев СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң өмүнээзинден чылыы-биле болгаш чүректиң ханызындан байыр чедирген. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты Силер бодуңарның бүгү ажылыңар-биле, Коммунистиг партияның херээнге бердинген бараан болуушкунуңар-биле, бистиң Төп Комитедивиске болгаш ооң Политбюрозунга бердингениңер-биле чедип алган силер деп, Леонид Ильич Брежнев чугаалаан. Леонид Ильич Брежнев эш К. У. Черненкога эки кадыкшылды, Коммунистиг партияның болгаш совет улустуң чаагай чоруунга, бистиң чуртувуска коммунизмниң тиилелгези дээш улам ыңай үре-түңнелдиг ажыл-чорудулганы күзээн.

Эш К. У. Черненкога шаңналды тывыскан турда олуруушкан ТК-ның Политбюрозунуң кежигүннери, Политбюронуң кежигүннеринге кандидаттар, СЭКП ТК-ның секретарьлары чүректиң ханызындан байыр чедиргеннер.

Бодунуң харыы сөзүнге К. У. Черненко бедик бүзүрел болгаш ооң күш-ажылын үнелеп көргени дээш СЭКП-ниң Төп Комитединге, СЭКП ТК-ның Политбюрозунга, Леонид Ильич Брежневтиң бодунга улуу-биле өөрүп четтиргенин илереткен. Бодунуң бүгү күжүн, бодунуң бүгү дуржулгазын ленинчи Коммунистиг партияның, бистиң Совет Төрээн чуртувустуң херээнге бараан болуурунга бээрин ол бүзүреткен.

(СЭТА).

ЧЕДИИШКИННЕРИ ДЭЭШ

Бүдүрүлгениң ажыктыг чоруун болгаш ажылдың шынарын бедидер, 1976 чылда улус ажыл-агый планын чедиишкинниг күүседир дээш бистиң республиканың амыдырал хандырылга, коммунал ажыл-агый бүдүрүлгелериниң аразында калбарган социалистиг чарышка Шагаан-Арыгның амыдырал хандырылга комбинады бирги кварталдың түңнелдери-биле эң эки көргүзүгнү чедип алган. Ынчангаш СЭКП Тыва обкомунуң бюрозу, республиканың Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому шилчиир Кызыл тукту болгаш бирги чергениң дипломун ол коллективке тыпсырын доктааткан.

Шагаан-Арыгның амыдырал хандырылга комбинадының коллективинге бедик шаңналды тыпсырынга тураскааткан байырлыг хурал ол коллективке болган. Хуралды комбинаттың директору Ш. Шилимаа ажыдыкаш, партия Тыва обкомунуң секретары Д. К. Ооржакка сөс берген. Ол партия Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң мурнундан коллективтиң ажыл-ишчилериниң күш-ажылчы чедиишкиннери дээш байыр чедирбишаан, оларның ажыл-ижинге, амыдырал-чуртталгазынга улуг-улуг чедиишкиннерлиг болурун күзээш, партия обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун база бирги чергениң дипломун комбинаттың удуртукчуларынга болгаш мурнакчы ажылчыннарынга байырланчыг байдалга тывыскан.

Хуралга мурнакчы даараныкчылар Ирина Бродилова, Галина Танзырын, комбинаттың директору Шаара Шилимаа олар бедик шаңналды хүлээп ап тура, моон соңгаар улам бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап, чоннуң чагыгларын эки шынарлыг кылдыр күүседир, чоңга ачы-дуза чедирериниң шынарын экижидерин чедип алыр дээш бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарын хүлээнгеннер.

Шагаан-Арыгның амыдырал хандырылга комбинады бо чылдың бирги кварталында чоңга ачы-дуза чедирериниң планын 103,4 хуу, ооң иштинде көдээ черлерге ачы-дуза чедирер хүлээлгезин 119,4 хуу күүсеткен.

Коллективтиң ажылчыннары Май байырлалының мурнунуң күш-ажылчы ээлчээнге кирипкеш, апрельдиң планын 5 хонук эрте күүсеткеш, амгы үеде беш айның үлүүнге кирипштир ажылдап эгелээн.

К. ХЕРТЕК.

* * *

Эрткен бирги кварталда Чадаана АТБ-зи (директору В. Ф. Изосимов), партия эге организациязы (секретары В. В. Авдеев) чүгле Чөөн-Хемчик районда эвес республикада мурнакчы бүдүрүлгелерниң одуруунда кирген. Автотранспорт бүдүрүлгези кварталда чүък сөөртүрүнүң планын 104 хуу, саарылганы 105,4, а пассажирлер аргыштырылгазының 103,9 база күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 108,7 хуу күүсеткен.

Кварталда ол чедиишкини дээш коллектив СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугу-биле база бирги чергениң дипломну-биле шаңнаткан. Автотранспорт бүдүрүлгезинге болган митингиге Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы К. С. Шойгу коллективке шаңналды тывыскан.

Митингиге автобустар чолаачыларының бригадазының, самосвалдар чолаачыларының болгаш чолаачыларның комсомолчу-аныяктар бригадаларының бригадирлери — эштер О. Маадыр-оол, Н. Шоев, О. Калдар-оол болгаш слесарь О. Чамыян олар сөс ап, чүве чугаалаан. Аңаа санал берген кижи бүрүзү ол бедик шаңнал дээш өөрүшкүзүн илередип, частың күш-ажылдың байырлалы Май-1-ге чедиишкинниг ужурашканын демдеглеп турган.

М. СЕВЕН.

МУРНАКЧЫ КОЛЛЕКТИВТЕ

Тес-Хемниң Самагалдайда амыдырал хандырылга комбинадының коллективи 1976 чылдың күш-ажылчы базымнарын бүзүрелдиг эгелээн. СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлеринге соруп кирген коллектив бирги кварталдың планныг онаалдаларын чедиишкинниг күүсеткен.

Ылаңгыя даараныр цехтиң даараныкчылары бедик көргүзүглерни чедип ап, өскелерге үлегерин көргүзүп турар. Коммунистер, бүдүрүлгениң хоочуннары, бедик мергежилдиг даараныкчылар, район Совединиң депутадтары Д-У. Чооду, П. Бадын, Ш. Дамдын олар — аныяктарның дагдыныкчылары. Оларның өөреникчилеринден З. Сырат, М. Алдын-Херел болгаш өөн-даа өскелер ам мергежилдиг мастерлер апарган.

Районнуң үлетпүр бүдүрүлгелериниң аразында социалистиг чарыштың түңнелин үндүргеш, партия райкомунуң бюрозу, район Совединиң күүскому амыдырал хандырылга комбинадынга районнуң бүдүрүлгелер аразында шилчиир Кызыл тугун тывыскан.

ЧУРУКТА: хоочун даараныкчылар Д-У. Чооду болгаш П. Бадын, быжынчы З. Сырат ажыл үезинде.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

КАА-ХЕМНИҢ ХОВУЛАРЫНДА

База бир тараалаң район — Каа-Хемниң ажыл-агыйларының тараа шөлдеринде делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү — Май бирниң байырлалынга тураскааган шалыпчы ээлчег калбарган. Көдээниң ишчилери шак, хүн бүрүзүн анаа эрттирбес, бо чылдың элбек дүжүдүнүң магадылалын тургузар дээш күженишкинниг ажылдап турар.

Механизаторлар дүүн хүнге чедир 33700 гектар черниң шыгын базыргаш, планын долу күүсеткен. Ол ыпкаш 4 муң гектар черни аңдарган. Шык базырышкынын «Октябрь 30 чылы», «Коммунизмче орук» колхозтар болгаш «Кызыл тук», «Бүрен», «Бурунгаар» совхозтар өске ажыл-агыйлардан мурнап дооскан.

«Бурунгаар» совхозтуң тараажылары чаңгыс чылдыг сигеннерин тарыырын эгелээн болгаш баштайгы хүннерде 420 га черге сула-чочак-тараа холумаан тараан. Бо ажылга тракторист адалышкылар Мындиря болгаш Дадар-оол Монгуртуглар шылгарап, хүн бүрүнүң ээлчег нормазын 170 хуу чедир күүседип турар.

«Бүрен» совхоз тарымал тооруук тарыырын эгелээн. Совхозтуң мурнакчы механизаторлары Виктор Канчар-оол, Дактал Адыяа олар даалгазын доктаамал ажырып, социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чорүп турар.

Районнуң чер ажылдыглары чоокку хүннерде тараа культураларының чаштырылгазын эгелээр. Ховү турлагларында механизаторларның ажылдап, чурттаарынга таарымчалыг байдалды тургускан.

ЧАРЫШТЫҢ ТИИЛЕКЧИЛЕРИ

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш ВЦСПС автономнуг республикаларның, крайларның, областарның болгаш автономнуг областарның 1976 чылдың бирги кварталында мал ажылының продуктуларын бүдүрерин болгаш белеткээрин көвүдедир база малдың болгаш куштуң продуктуларын бедидер дээш Бүгү-российның социалистиг чарыжының түңнелдерин үндүрген.

Бирги черлерни ээлээн социалистиг чарыштың тиилекчилери кылдыр: Соңгу Барыын зонага—Ленинград областы, Төп зонага—Иваново болгаш Кострома областарны, Чөөн-Сибирь зонага—Красноярск крайы, Ыраккы Чөөн чүк зоназынга—Хабаровск крайы болгаш Амур областы, Соңгу зонага—Архангельск, Камчатка областары болгаш Коми АССР-ни санаан. Оларга РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл туктарын болгаш акша шаңналдарын тывыскан.

Чарышка ийиги черлерни Төп зонага—Калинин область, Волга-Вятка зонага — Горький, Төп кара хөрзүннүг зонага—Курск, Поволжье зонага—Пенза, Барыын-Сибирь зонага—Кемерово, Ыраккы Чөөн чүк зонага—Сахалин, Соңгу зонага—Мурманск областары ээлээннер.

(СЭТА).

РОССИЯ БЕШ ЧЫЛДЫҢ ЭГЕЗИНДЕ

1976 чылдың I кварталында РСФСР-ниң үлетпүрүнүң күрүне планын күүсеткениниң түңнелдериниң дугайында

СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышты калбартып чорупкаш Россия Федерациязының үлетпүрүнүң ажылдакчылары продукцияны саарарының, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрериниң болгаш продукцияның эң чугула хевирлерин бүдүрүп үндүрер талазы-биле 1976 чылдың I кварталының планын ажыр күүсеткеннер.

Үлетпүр бүдүрүлгезиниң немелде өзүлдези чылда планда 4,3 хуу турда, 1975 чылдың I кварталы-биле деңнээрге, 4,7 хуу болган, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 3,7 хууга өскен. Орулга планын долу күүсеткен.

Продукцияны саарарының талазы-биле квартал планын РСФСР-ниң бүгү үлетпүр министерстволары болгаш ведомстволары, Москва болгаш Ленинград хоорайларның, автономнуг республикаларның, крайларның болгаш Тамбов, Тюмень болгаш Камчатка областардан аңгыда өске областарның үлетпүрү долу күүсеткен.

1975 чылдың I кварталынга деңнээрге: электроэнергия—15 миллиард киловатт-шакка, нефтини (газ конденсады-биле кады)—8,7 миллион тоннаны, газты — 5,8 миллиард куб метрни, хөмүр-дашты — 2,7 миллион тоннаны, каңны —1,3 миллион тоннаны, кара металлдарның прокадын — 1,1 миллион тоннаны, химиктиг дыраңдыларны болгаш удазыннарны — 6,8 муң тоннаны, автомашина дугуйларын — 0,6 миллион кезекти, автоматчыдылганың херекселдерин болгаш деригелерин база оларга артык кезектерни — 46,2 миллион рубльге, саналга техниказының чепсек-херекселдерин болгаш оларга артык кезектерни —45,2 миллион рубльге, металлургия деригелерин — 1,9 муң тоннаны, чер казар комбайннарны — 36 кезекке, автомобильдерни — 13,2 муң кезекти, тракторларны —1,3 муң кезекти, көдээ ажыл-агый машиналарын — 6,6 миллион рубльге, целлюлозаны — 124 муң тоннаны, саазынны — 37,5 муң тоннаны, бүгү хевирниң пөстерин — 27,6 миллион дөрбелчин метрни, хөм идиктерни —3,4 миллион эжешти, сорттуг саваның (шилден болгаш хрустальдан кылган) — 1,5 миллион рубльге, телевизорларны — 5,2 муң кезекти, соодукчуларны — 19,5 муң кезекти, хеп чуур машиналарны —40,1 муң кезекти, мотоциклдерни болгаш мотороллерлерни —3,5 муң кезекти, мебельди — 28,6 миллион рубльге хөйнү бүдүрүп үндүрген.

Өңнүг болгаш ховар металлдарның, нефтехимияның, нефть болбаазырадылгазының продуктуларының база продукцияның өске-даа хөй хевирлерин бүдүрүп үндүрери өскен.

Бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынарын болгаш техниктиг деңнелин бедидер талазы-биле хемчеглерни боттандырып чорударын үргүлчүлээн. Бүдүрүлге черлериниң техника-экономиктиг көргүзүглери экижээн.

Ооң-биле кады ийи-чаңгыс бүдүрүлге черлери болгаш бүдүрүлге каттыжыышкыннары продукцияны саарарының, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн база орулганы өстүрериниң талазы-биле тургускан онаалдаларны күүсетпээннер деп, РСФСР-ниң ТСЭ-ниң дыңнадыында демдеглээн. Минералдыг чемишчидилгелерни, күгүр кислотазын, нефтеаппаратураны, цементини, иштики болгаш даштыкы хепке херегләэр трикотажты, аъш-чемниң балык продукциязын болгаш кылымалдарның чамдык өске хевирлерин бүдүрүп үндүрериниң планы чедир күүсеттинмээн.

Үлетпүрнүң бүдүрүлге черлериниң болгаш бүдүрүлге каттыжыышкыннарының коллективтери бүдүрүлгениң дээштиин болгаш ажылдың шынарын бедидери дээш, оңгу беш чылдың баштайгы чылының улус ажыл-агыйының планын чедиишкинниг күүседир дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга киржип турар.

(СЭТА).

МОСКВА А. А. ГРЕЧКО-БИЛЕ ЧАРЛЫП ТУР

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң көскү ажылдакчызы, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштерниң идепкейлиг тургузукчуларының бирээзи, шылгараңгай совет полководчу, Ада-чурттуң Улуг дайынының алдарлыг маадыры—Андрей Антонович Гречконуң мөчээниниң дугайында дыңнадыгны совет улус ханы кажыыдал-биле хүлээп алган. Коммунистиг партияның болгаш совет улустуң шынчы оглу оскундурган, ол болза бодунуң бүгү амыдыралын социалистиг күрүнениң камгалал күчүзүн быжыглаарының болгаш ону камгалаарының херээнге берген.

Эвилелдер бажыңы, Бажыңның эжиниң кедезинде — А. А. Гречконуң кажыыдалдыг пос-биле хаажылаан чуруу. Апрельдиң 28-те Колонналыг залга, чечектер аразында бедиктээшке, мөчээн кижиниң мага-бодун кадагалаан хааржакты тургузуп каан.

Бедиктээштиң мурнуу талазында — Маршал А. А. Гречконуң дайынчы алдар-хавыязын демдеглеттирген шаңналдары: Совет Эвилелиниң Маадырының ийи Алдын Сылдызы, Ленин, Кызыл тук, Суворов, Кутузов, Богдан Хмельницкий орденнер болгаш совет Төрээн чурттуң, социалистиг дем каттыштырылга чурттарының өске-даа бедик шаңналдары.

Бажыңның кедезинде кызыл тукту мөгейтип каан. Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң дайынчылары мөчээн кижиниң мага-бодунуң чанында сөөлгү хүндүткелин берип, таныылдаан.

Бүгү залды венок-чечектер-биле шимээн, ында кызыл кожаада: «Андрей Антоновичи Гречкога — СЭКП Төп Комитединден, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумундан, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинден» деп бижээн.

База-ла ында ССРЭ-ниң Камгалал министерствозундан, эвилелдешкен республикаларның Компартияларының ТК-ларындан, СЭКП-ниң Москва хоорай болгаш область комитеттеринден, ВЦСПС-тен, ВЛКСМ ТК-дан, Чепсектиг Күштерниң Кол штавындан Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң Кол политиктиг эргелелинден, Чепсектиг Күштерниң хевирлериниң шериг чөвүлелдеринден, ССРЭ-ниң министерстволарындан, дайынның хоочуннарындан, мөчээн кижиниң төрелдеринден болгаш чоок кижилеринден венок-чечектер салдынган.

Кажыыдалдыг аялгалар дыңналып турган. Кажыыдалдың баштайгы таңныылынга орнукшудулганы организастаар талазы-биле чазак комиссиязының кежигүннери турупканнар:

11 шак. Хүндүлүг таңныылга эштер **Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, Д. Ф. Устинов, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, К. Ф. Катушев, М. В. Зимянин, К. У. Черненко** турупканнар.

Ооң соонда Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң удуртукчулары А. А. Гречконуң төрелдеринге болгаш чоок кижилеринге чеде бергеннер. Олар аңаа боттарының ханы кажыыдалын илергейлээннер.

Он-он муң москвачылар Колонналыг залче төнмес агымбиле чоруп турганнар. Заводтарның ажылчыннары, Москва чоогунуң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери, Совет Армияның дайынчылары, партия, совет, профэвилел болгаш комсомол ажылдакчылары, эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары, хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери, студентилер Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң көскү ажылдакчызы-биле байырлажып чарлып турганнар.

Совет Эвилелиниң Маршалы А. А. Гречконуң мага-бодун салган хааржактың чаны-биле шериг академияларының дыңнакчылары, шериг училищелериниң курсантылары, шериг кезектериниң болгаш подразделениелериниң төлээлекчилери кажыыдалдыг байдалга эрткен.

Дайынның хоочуннары бедиктээшке венок салгаш, ооң чаны-биле эрткен. Оларның хөй нуруузу, Андрей Антонович Гречко-биле бир дөмей, Кызыл Армияның хүрээлеинге хамааты дайынның чылдарында кирген болгаш совет эрге-чагырганың дайзыннары-биле маадырлыг тулчуп турган. Ада-чурттуң Улуг дайынының хоочуннары, А. А. Гречконуң дайынчы эштери—Кавказ, Украинаның барыын талакы эрии, Киевти хостаары, Карпатты штурмнаары, Польшаны болгаш Чехословакияны хостаары дээш маадырлыг тулчуушкуннарның киржикчилери аңаа база турган.

Аныяк дайынчылар—совет кижилерниң тайбың күш-ажылын камгалаарып Төрээн чурттуң бөгүн бүзүреттиргени дайынчылар мага-ботту салган хааржактың чаны-биле кажыыдалдыг байдалга эрткен. Оларның Коммунистиг партияның, совет улустуң херээнге кызыгаар чок бараан болурунга А. А. Гречконуң амыдыралы чайыннавчак үлегер-чижек болур.

Коммунистиг болгаш ажылчын чамдык партияларның төлээлекчилери, социалистиг кады ажылдажылганың акыдуңма чурттарының, чамдык өске-даа күрүнелерниң шериг делегациялары Совет Эвилелиниң Маршалы А. А. Гречконуң полководчу талантызынга ханы хүндүткелди совет кижилер-биле кады берип турар.

Мөчээн кижи-биле байырлажып чарлыр дээш Совет Эвилелинде туруп турар дипломаттыг төлээлелге черлериниң баштыңнары, а ол ышкаш шериг атташелери чедип келген.

Үш минута болгаш-ла хүндүлел таңныылы солчуп турган. Мөчээн кижиниң чанынга кажыыдал таңныылынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының оралакчылары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң палаталар төлээлекчилери, министерстволар болгаш ведомстволар удуртукчулары, Совет Эвилелиниң болгаш шеригниң хевир аайы-биле кезектериниң Маршалдары, Совет Армияның болгаш Шериг-Далай флодунуң генералдары, адмиралдары, офицерлери, Москваның болгаш Москва областының партия, совет организацияларының төлээлекчилери турган.

Совет Эвилелиниң Маршалы А. А. Гречконуң тураскаалын сактып, шериг округтарының, шериглер болгаш флоттар бөлүктериниң төлээлекчилери чедип келген.

Москва бүгү хүнүң дургузунда Андрей Антонович Гречко-биле байырлажып чарлып келген.

18.00 шак турда залче кирерин соксаткан. А. А. Гречконуң мага-бодунуң чанынга мөчээн кижиниң төрелдери, чоок кижилери, болгаш өңнүктери, орнукшудулганы организастаар талазы-биле чазак комиссиязының кежигүннери артып калган.

(СЭТА).

СЭКП ТК-НЫҢ ПОЛИТБЮРО КЕЖИГҮНҮ, ССРЭ-НИҢ КАМГАЛАЛ МИНИСТРИ, СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ МАРШАЛЫ А. А. ГРЕЧКОНУ ОРНУКШУДАРЫН ОРГАНИЗАСТААР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ЧАЗАК КОМИССИЯЗЫНДАН

Апрельдиң 28-тен 29-че дүнезинде А. А. Гречконуң мага-бодун кремация кылырын чазак комиссиязы дыңнадып тур.

Мөчээн кижиниң мага-бодун Эвилелдер бажыңының колонналыг залында тургускан. Колонналыг залче кирери апрельдиң 29-та 10 шактан 12 шакка чедир ажык турар.

А. А. Гречконуң орнукшудулгазы апрель 29-та 13 шакта Кызыл шөлге, Кремль ханазының чанынга болур.

Лекция пропагандазы

ХАРЫЫЛАР ЧҮНҮ КӨРГҮСКЕНИЛ?

Ажылдың бүгү-ле участогунга ажылдың ажыктыг чорууң бедидери болгаш шынарын экижидери оңгу беш чылдың кол сорулгазы деп партияның XXV съездиңи санаан. Ол чорук идей-кижизидилгелиг ажылга база-ла хамаарыжыр апаар. СЭКП-ниң XXV съездизинге кылганы партия ТК-ның Отчёт илеткелинге СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев «..Шынар дээш демисел бистиң ажыл-чорудулгавыстың бүгү талаларын хаара тудуп турар ужурлуг. Чугаа болза материалдыг бүдүрүлгениң-даа, угаан-бодал байлактарын тургузарының дугайында-даа боор турар» деп чугаалаан.

Идей-кижизидилгелиг ажылдың эң чугула болгаш парыи участоктарының бирээзи болур лекция пропагандазын ап көрээлиңер. Ооң ажыктыы болгаш дээштиг болуру элээн хөй чүүлдерден хамааржыр. Ниитизи-биле чугаалаарга, бо ажылдың ажыктыг болгаш дээштиг чоруу номчуп турар лекцияларының амыдырал-биле сырый холбаалыындан, лектор кижиниң оңу дыңнакчыларга чедиңгир кылдыр утаадып чедиреринден база күш-ажылдың кижилерин чаа-чаа чедиишкиннерже хей-аът киирип шыдаарындан чедип алдынар. Ооң-биле чергелештир лекцияны номчуп турар черниң — күш-ажылчы коллективазы албан организация-даа черниң шиитпирлеп турар айтырыгларын, негелделерин болгаш сонуургалдарын база келир үедеги сорулгаларын бүгү талалыг өөренип көөрү чугула.

СЭКП Тыва обкомунуң лекторлар бөлүү Кызыл хоорайда номчуттунуп турар лекцияларның кайы хире ажыктыг болгаш дээштиг боор турарының дугайында айтырыгның тодарадып көөр дээш чамдык шинчилел ажылдарын кылган. Ону тодарадырынга хамааржыр айтырыгларга харыыны бээрин дилээн анкетаны хоорайның 16 бүдүрүлгезиниң ажылчыннарынга, албан организация, өөредилге черлеринге тараткан бис.

Бо хевирлиг ажылды түс-түс районнарның болгаш улуг-улуг бүдүрүлге черлериниң партия организацияларын боттарының ажылынга ажыглап болурунуң чугулазын бистиң анкетавыска келген харыылар бадыткап турар.

Ниитизи-биле 745 кижиге анкетаны тараткан. Ааа колдуунда мындыг айтырыгларны киирген: **чаа чүүлдерниң азы болуушкуннарның дугайында информацияны кайын билип ап турарыл, бүдүрүлгениң ажыл-чорудулгазының болгаш хөй-ниити амыдыралының дугайын кайы хире эки билирил, ук коллективте идей-кижизидилгелиг ажыл кандыгыл, лекцияларны организастап турарынга хамаарыштыр кандыг санал-оналды киирип болурул?**

Биске келген харыылардан алгаш көөрге, ажылчы чоннар ССРЭ-ниң даштыкы болгаш иштики байдалының, коммунистиг кижизидилгениң, тодаргай экономиканың, күрүне болгаш эрге-хоойлу, медицина болгаш эртем-техника дугайында айтырыгларга улуг сонуургалдыг боор турар. Боттарының ажылдап турар коллективтериниң ажыл-чорудулгазы дээш бөдүүн ажылчыннарның сагыш човаашкыны улуг боор турары база-ла оон илерээн. Чижээлээрге, Кызылдың дааранылга комбинадының ажылчыннары боттарының бүдүрүлгезиниң амгы үедеги экономиказының, ооң келир үезиниң дугайында, оларның профессионал мергежилин бедидеринге хамаарышкан болгаш чурттуң мындыг хевирлиг улуг бүдүрүлгелериниң дугайында лекцияларны (тодаргай сан, фактыларлыг) өй-өйлеп дыңнап турарының дугайында чагыын киирген. Ол таварылга эвес, чүге дээрге бо болгаш өске-даа бүдүрүлгелерге мындыг хевирлиг лекциялар үр үеде номчуттунмааны сөөлүнде илерээн.

> **«Бистиң тургузугнуң күжү массаның медерелдиинде. Ынчангаш партия чонну коммунистиг медерелдиг чорукка, коммунизмни тургузарынга белен тура-соруктуг болгаш билиглиг болурунга кижизидерин бодунуң доктаамал сагыш салыышкыны кылдыр санап турар».**
>
> *(Партияның XXV съездизинге СЭКП ТК-ның Отчёт илеткелинден).*

Моон соңгаар кандыг темаларга лекцияларны дыңнаксаар силер деп айтырыгга келген харыылар черле солун байдалдыг болгаш бистиң ажылывыска улуг өөредиг болганын демдеглээр херек. Кызылдың автосептелге заводунуң коллективи эртем-техниктиг тематикага лекцияларны номчуурун күзээн. Садыг-кооператив училищезиниң сургуулдары атеизм темазынга, найырал, ынакшыл болгаш эш-өөр дугайында лекцияларны номчуп турарын саналдаан. № 11 школаның өөреникчилери Тывага революсчу шимчээшкинниң база мергежил дугайында лекцияларны, күрүне болгаш мораль айтырыгларын сонуурган турарлар. Медицина темазынга хамаарышкан лекцияларны үргүлчү номчуп турарын база эмчилерниң бүдүрүлге черлери-биле харылзаазын күштелдирерин дыка хөй херээженнер саналдаан.

Лекторларның, пропагандистерниң болгаш политинформаторларның талазындан чамдык таварылгада ажылчы чоннарның сонуургалдарын, негелде-херегледерин чедир өөренип көрбейн турарын үстүнде харыылар тодаргай бадыткап турар. Оон-биле чергелештир лекция пропагандазын организастап, боттандырып турар албан черлериниң ажылының четпес талаларын база-ла көргүзүп турар. Оон чогуур түңнелди кылыр ужурлуг бис.

Боттарынарның ажылдап турар бүдүрүлгеңерниң ажыл-амыдыралының дугайын кайы хире эки билир силер деп айтырыгга келген харыылар элээн шынгыы түңнелди кылырын негеп турар. Чүге дээрге «бүдүрүлгениң ажыл-амыдыралын эки-ле билбес мен» дээн харыылар кайы-даа черден келгилээн. Ол болза бистиң ниити ажылывыста эң-не улуг четпес чүүлдүң дугайын чугаалап турар-дыр. Кайы-даа коллективтиң амгы байдалын, келир үедеги сорулгаларының дугайын ында ажылдап турар кижи бүрүзүнге чедиңгир кылдыр тайылбырлап чедирбээн шаавыста ажылчы чоннарны чаа-чаа чедиишкиннерже, тодаргайлаарга, оңгу беш чылдың улуг пландарын боттандырарынче мобилизастаары берге.

Чамдык лекторларның болгаш информаторларның боттарының кылып турар лекция, беседаларынга республиканың, районнуң азы бүдүрүлге черлериниң ажыл-чорудулгазындан тодаргай чижектерни киирбейн турарындан база бүдүрүлге черлериниң удуртукчуларының болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының коллективтериниң мурнунга отчёттарны, илеткелдерни ховар кылып турарындан лекция пропагандазында ындыг четпестер бар боор турар. Ындыг четпестерни моон соңгаар болдурбас херек.

Хөй ажылчыннарлыг элээн каш улуг коллективтерде масса-политиктиг ажылдың кудулденнелде турарын анкетаның түңнелдери көргүскен. Чижээлээрге, тараа сайгарар баазаның ажылчыннары бистиң чоруткан анкетавыска **«бисте кызыл-булуң чок, политинформацияны дыңнавайн турар бис»** деп бижээннер. Ажылчыннарның хуралдары база-ла ында-хаая эртип турар. Тайылбыр болгаш масса-политиктиг ажылды күштелдирери бо коллективке онза негеттинип турар. Чүге дээрге ында ажылчыннарның хөй кезии эге билиглиг. Политинформацияны экижидерин «Тыва кодээ тудуг» трестиң автобаазазының, дааранылга комбинадының, № 9 магазинниң ажылдакчылары негеп турар.

Элээн хөй бүдүрүлгелерниң ажылчыннары лекторларның болгаш политинформаторларның ажылының шынарын экижидер талазы-биле үнелиг саналдарын бергилээн. Республика типографиязының ажылчыннары анкетага мынча деп бижээннер: «Лекцияларның шынарын экижидери чугула. Чамдык лекторлар бижип алган ниити текстерин саададыр номчааш туруптарлар. Амыдыралдың чугула фактыларын тодаргай сайгарып тургаш, дыңнакчыларны сонуургадыр херек». «Тыва коммунэнергонуң» ажылдакчыларының дыңнатканы: **«Бистиң политинформаторларывыс чүгле солунга үнген материалдарны номчуурунга ойлежип турар. Улус ындыг дыңнадыгларны боттары номчуп алыр-ла болгай. Чугула болуушкуннарга ханы анализти, тайылбырны дыңнаксап турар бис».** Дыңнакчы бүрүзүн ханы бодандырып көөр лекцияларның ховар номчуттунуп турарын № 11 школаның башкылары бижээн. Мындыг хевирлиг чижектерни моон-даа ыңай чугаалап болур.

СЭКП Кызыл хоорком, «Билиг» ниитилелиниң хоорай организациязы дыңнакчыларның кылган шүүмчүлелдеринден, санал-оналдарындан чогуур түңнелди кылып, лекция пропагандазын экижидер дээш тодаргай хемчеглерни алыр ужурлуг. Лекция пропагандазы, идей-кижизидилгелиг ажылдың кайы-даа участогу-биле дөмей, удуртулганың талазындан доктаамал контрольдаттынып, анализтеттинип турарын негээр.

Бистиң республиканың хөй санныг лекторларының мурнунда улуг сорулгалар салдынган. Оңгу беш чылдың планныг онаалдаларын болгаш бедиткен хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседиринче ажылчы чоннарны мобилизастаары лекторларның болгаш политинформаторларның, агитаторларның база хүндүлүг хүлээлгези болур. Ону күүседир төлээде лекция ажылын калбартып, оон ажыктыын болгаш эки шынарлыг болурун чедип алыр ужурлуг бис.

А. ЕМЕЛЬЯНОВ,
СЭКП обкомунуң лекторлар бөлүүнүң удуртукчузу.

Оларга идегеп болур

Даг белинде чапты берген хойну көөрге, тарадыр чажыткан тараа-ла. Чүгле ылап доктаай берген хөй ынчаар өттаар. Боларның дем эртен база-ла ыңай-бээр шуужуп турганы чугаажок. Ынчалза-даа биче дүш чедип чорда, часкы көк чайгаар-ла хаара тудуп алган.

Хойнуң бетинде дөң кырында ээрлиг аът өттап тур. Оон ээзи ыя ында дыштанып чыдыр. Бистиң машинавыс мырыңай чоокшулап кээрге, амна тура халыды. Мендилешкинаан хүлүмзүрүүрге, ак туң дег диштери биле карартыр додугуп калган чаактары хүн караанга кыланайнып тур.

— Мени Кызыл-оол дээр ийин. «Ак-Туруг» совхозтуң Кызыл-Даг салбырының хойжузу мен — деп, бистиң-биле таныышты.

— Кызыл-Даг чурттуг Кызыл-оолдар эмгежок-ла болгай, оларның чогум кайызы сен, кым деп адаарыл? — дээш, улам-на сиңниге бердим.

— Ындыг-ындыг, харын. Шериг-Кызыл, Аян-Кызыл, Чортар-Кызыл, Дуктуг-Кызыл, Каргактаар-Кызыл, Хылдыг-Кызыл дээш-ле баарлар де. А мени Хүнду-Кызыл дижир улус бо. А документ ёзугаар Намтай Кызыл-оол-ла болгай — деп тайылбырлавышаан, аъттанырынга белеткени бергениле ол боор, сескиирге тонунуп эдээн астыпты. — Аалывыс мыя кырлан артында ийин, чедип турунар аа. Бо ойну өрү алырга, ол-ла чуве, мырыңай кырынга баар силер. А мен хойнуң бажын бээр эгидип кааш, чеде бээр мен.

Кызыл-кызыл хаяларлыг кырланнарга бүзээлеттирген, чиге мурнуу чүкче угланган чарык бажында Манаар-Өдекке доораан-на халдып келдивис. Коданда-даа, кедээр хаяларда-даа хураган-на хураган. Муңгаш болгаш чадагай кажаалар, бир ег,бир бажың, кодан адаанда суг чылдыр улуг доскаар, кургадыр оваалап каан кожагар-кожагар көрженнер ...Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, Тываның кайы-даа ажыл-агыйының кыштаандан улуг ылгалбас кыштаг.

— Манаа каш-даа чыл кыштадывыс, эки-ле чер бо. Кыжын суг доңурарга безин өээ эриг артар. Хары база эрте аштыр — деп, өгнүң херээжен ээзи чугаалап ор.

Ол аалдың коданында 425 хой бар болду. Оларның кыштың хүр ашканын, деңгели амда шымбай-дыр дээрзин девиин улуг кадарчы Хүнду-Кызыл-биле ужуражып тура эскерген мен. Ол дугайын анаа чугаалажып-даа ордувус. Ынчалза-даа ындыг чаагай хойнуң ээзи төл бергени эдеп: чүс хойга онаалтыр 65 хураган алдынган болду. Оон чылдагааның тывар дээш, кадарчылар шупту чыглып келирге, элээн чугаалаштывыс. Оон соонда мындыг түңнелге келдивис. Бирээде, хойнуң уксаазын экижиткээн, оңу безин янзы-бүрү. Ийиде, тарып боодадылганы ажыглавайн турар. Оон уламындан сула эдериштирген хөй эрткен чылдың декабрьдан бо чылдың апрельге чедир төрээн. Кызыраанның база бар. Чамдык хураганнар аарыгга таварышкан, мал эмчилери харын, хемчээн алган. Мындыг байдал өске аалдарда база бар.

— Бистен-даа эвээш хураган алган малчыннар тургулаар чорду, ынчалза-даа сагышка анчыы аажок-тур. Эрткен чылдың Май бирде, байырлал хүнүнде хүлээп алган хоювус-ла болгай. Он чыл дургузунда хөй малдап келген хиревисте, ол хире хураган алыры — бодувустуң база буруувустур ийин — деп, Анай хомудаан ор.

Хойжу өг-бүлениң ээлери дөртен хар чедип чоруур улус. Алды уруглуг. Улуг уруу ортумак школаны дооскаш, Кызылда дааранып черде өөренип турар. Ийи бичиизи — бажынында, өскелери — школада. Бажыны арыг-силиг, чылыг. Кодан иштн база чурумнуг, мында ажылгыр улус бар деп чуве илден.

Ол аалдың чоогунда Седен Маннай-оолдуу бар. Оон бодунга хөй кадарып чорда ужурашпывыс. База-ла сула эдериштирген шокар хойлуг болду. Ынчалза-даа оон алган хураганы төрүүр чүс хойга онаалтыр 85.

— Кызыл-Даг салбырында уксаажыдылга ажылы дыка сула, ынчангаш хойдан алыр продукция кончуг эвээш, ол продукцияның шынары база чавыс. Оон уламындан өрулганы чедир албайн турар бис — деп, ол чугаалаар болду. Кадарчының ынчап орарында, шынап-ла, ужур бар хире. Ындыг коданнар кайда-даа бар, уксаажыдылга ажылын шыңгыырадырынче СЭКП-ниң XXV съездизиниң улуг кичээңгей угландырып турар ужуру ол.

Бо коданнарның кайызында-даа бичии сиген бар, сүтңү суг сөөртүр машина эккеп берип турар. Маннай-оол боду суггарып ап турар сиген шөлдүг. Бо бүгүнү бодаарымга, кожа коданнарның кайызының-даа ээлерин чер-ле хоомай деп болбас хире: ажыл-иш дээш кызып шырбайып чоруур улустур. Оларның чамдык бергелерни эртип, четпестерни чайладып алгаш, мурнакчыларның одуруун ээлептеринге идегеп болур.

Ч. КАРА-КУСКЕ.

Мактаан

Иргит Өнер-оолду Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозта мактап чугаалажып турары таварылга эвес. Ооң назыны анияк-даа болза, луржулгалыг эштериниң бирээзи.

Анияк эрниң ажыл-агыйынга кызымаан эртнеп кыжын болган таварылга бадыткаан. Ынчан сүт-бараан фермазында молдургалар соокка алзып, хорап эгелээн. Оларны ажаап турган чаңгыс кижи күш четпес апарган. Кымга дагаарыл? Ол ажыл берге болгаш харыысалгалыг болгай.

Иргит Өнер-оол ол ажылды кылыр күзелин илереткен. Шыдаар шаа-биле ажаап, карактаарын чон мурнунга чугаалаан. Колхозчулар анаа идегеп, арган молдургаларны хүлээдип берген.

И. Өнер-оол ажылдап кирипкен. Бүгү-ле күжүн үндүрген. Молдургаларга үргүлчү чылыг суг берип, комбикорм, сула аймаа-биле чемгерип, мал эмчилериниң чагыг, сүмезин ёзугаар ажаап-тежээп келген. Үр-даа болбаанда 25 баш молдурганың дугу кылайып, сидий берген. Ооң ол кызымак ажылын көргеш, колхозтуң чону Өнер-оолду мактап, чугаалажы берген. Кижини күш-ажыл каастаар деп чуве ол-дур.

О. АРАКЧАА.

Тываның геология шинчилелиниң Саян экспедициязында В. С. Захаров ам чээрби чыл ажылдап турар. Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи, ол ам коллективте аныяктар дагдыныкчызының бирээзи. Владимир Степанович чер оруннеп үттээр талазы-биле алган хүлээлгезин үргүлчү ажыр күүседип келген.

Чурукта: Владимир Степанович Захаров ажыл үезинде.

В. КУДРЯВЦЕВТИҢ фотозу.

«АК-ТУРУГДА»

Улуг-Хем районнуң «Ак-Туруг» совхозта Кызыл-Даг салбырының ажыл-ишчилери часкы тарылгаже кичээңгейни угландырып, 3400 га черниң шыгыг базырып дооскан. Ол ажылга трактористер Балчыма Коңгар-оол, Балы Эрес-оол, Балчыма Бавуу олар хүнде 47 га чер илиирткээр нормазын 87—88 га чедир күүседип, мурнакчыларның одуруунга киргеннер. Ол ышкаш кур-чер аңдарылгазында Сергей Шыгжаа 5—6 га чер чарар нормазын 8—9 га чедирип турар.

Апрельдиң 22-ден эгелеп совхозтуң ишчилери үрезин чаштырылгазынче кирипкен. План ёзугаар: 697 га черге кызыл-тас, 952 гага — арбай, 272 гага—сула, 200 гага чиңге-тараа болгаш 342 га черге кукуруза тарыыр.

Үрезин хораннаар ажыл база багай эвес чоруттунган. Коммунист Т. Дамбаның удурткан звенозу ында ажылдап, хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип келген.

Часкы хову ажылдарынга хаара туттунган механизаторларга, шаң ажылчыннарынга таарымчалыг байдал тургустунган: столовая, чунар-бажың доктаамал ажылдап турар. Ол ышкаш бригада төвүнде лозуң, плакат дээн ышкаш көскү агитация астынган, механизаторларның социалистиг хүлээлгелери, салбырның часкы тарылганы чорудар планын, оларның хүн бүрү кылып турар ажылдарының үре-түңнелин тодазы-биле азып, хөйге, чоңга тодазы-биле көргүзүп турар.

Ынчалза-даа часкы хову ажылдарынче хаара туттунган ишчилерни хандырар талазы-биле чамдык ажылдар кошкак. Чижээ, бригада төвүнде кызыл-булуңда домино, шыдыраа дээн ышкаш ойнаар херекселдер чок. Солуннар, журналдар доктаамал келбес. Ажылчыннарның удуур, дыштанырынга таарымчалыг байдал четче тургустунмаан.

Бо үстүнде айыттынган четпестерни дарый чайладып, чогуур хемчеглерни алыр болза, часкы хову ажылдарын моон-даа эки организастап, планның онаалдаларны чедиишкинниг күүседириниң аргалары бар.

Ч. ТОВАРИШТАП.

Теория айтырыглары

СЭКП — ажылчын аңгының, бүгү улустуң авангарды

1.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының амыдыралчы чоруу болгаш күжү, ооң политиктиг шугумунуң болгаш практиктиг ажыл-чорудулгазының ажыктыг чоруу ниитилел хөгжүлдезиниң объективтиг херегледиинге ооң эчис сорулгаларының дүгжүп, марксчы-ленинчи теорияның ханы эртеминге, коммунистерниң бедик идепкейлиинге, оларның организастыг чоруунга болгаш өске-даа факторларга ооң даянып турарында. Ынчалзажок, бир эвес эң кол чүүлдү тускайлап көөр болза, Ленинниң партиязының революсчу-чаартыкчы ажыл-чорудулгазының, ооң ат-алдарының эгээртинмес болгаш мөңге дириг үнер дөзү ажылчын аңгыда, бүгү ажылчы чоннарның эрге-ажыынга партияның кызыгаар чок бердингениинде, бодунуң улузунуң күжүнге бүзүрелинде деп чугаалаза хөөредиг болбас. Бистиң партиявыстың онзагай байдалын СЭКП-ниң XXV съездизинге эш Л. И. Брежнев мынчаар тодаргайлаан:

«...Бистиң партияның ажыл-чорудулгазы, ооң бурунгаар чуткуушкуннери кижи дээш, кижиниң чаагай чоруу дээш бүгү-ле эргежок чугула чүүлдерни кылырынче углангандыр дээрзин бүгү делегей көрүп турар. Чогум-на партияның ол бедик эчис сорулгазы улус чон-биле ону төрелдештирип, бүгү совет кижилер-биле чарылбас кылдыр быжыы-биле холбаштырып турар.

Кайда-ла бергелер бар болдур, ында коммунистер хамыктың мурнунда чорул турар дээрзин совет кижилер билир, Чүү-даа болур болза, коммунистер черле шыдаар деп совет кижилер билир. Партия турда чедиишкин-даа, тиилелге-даа болур деп совет кижилер билир! Улус чон партияга бүзүрээр. Ол ооң иштики болгаш даштыкы политиказын бүрүн деткип турар. Ол дээрге партияның күжүн каш катап улгаттырып, ооң эгээртинмес энергиязының үнер дөзү боор турар».

Коммунистиг партия биле совет улустуң харылзааларының байдалы СЭКП-ниң съездилериниң ажылында, оларның шиитпирлеринде, идей-политиктиг айтыышкыннарында бүрүн долузу-биле илергейлеттинип турар. Бистиң партияның болгаш бүгү улустуң эң ат-алдарлыг иидири — партияның съездилери бодунуп ажыл-чорудулгазының утка-шынарының талазы-биле коммунистиг идеяларны, коммунистерниң-даа, партия кежигүнү эвестерниң-даа — миллион-миллион совет кижилерниң планнарын, салым-чаяанын ёзулуг мөңгеде дүүштүрер чери болу берген. Ол-ла үеде съезд бүрүзү партияның дээди чыыжы болур, чуртту, совет ажылчын аңгыны, бүгү ажылчы чоннарның массазын удуртуруп бүзүрээн партия, ооң Төп Комитеди анаа отчёдун берип турар.

СЭКП-ниң ажыл-чорудулгазының түңнелдериниң анализин кылган, ооң XXV съездизи социалистиг сайзырангай ниитилелдиң удуртукчузу болгаш башкарыкчы күжү, ооң политиктиг авангарды — бистиң партияның өндүр улуг болгаш нарын ролюн онза тодаргайы-биле көргүскен. Партия совет ажылчын аңгының, бүгү улустуң эрге-ажыктарының бедик ат-алдарлыг болгаш ёзулуг илергейлекчизи деп чүвени база катап бадыткаан.

Марксизм - ленинизмниң принциптеринге, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң угланыышкыннарынга шынчы СЭКП совет улустуң мурнунга чаа-чаа чогаадыкчы планын кедүрүп үндүрген, кижиниң чаагай чоруу дээш бүгү делегейге тайбың дээш, келир үеде бүдүрер үүле-херектерниң дугайын кижи төрелгетенге дыңнадып чарлаан.

Бүгү улустуң партиязы болуп, ооң бүзүрелин чедип алыры өндүр улуг алдар. Ынчалзажок ол бүзүрел улам-на улуг харыысалганы хүлээндирип турар.

Ажылчын аңгының партиязы сайзырангай социализмниң үезинде бүгү улустуң партиязы апарган — СЭКП бистиң ниитилеливистиң бүгү аңгыларының болгаш социал кезектериниң, бүгү совет кижилерниң кызыгаар чок бүзүрелин төлептиг шыдаар турар. Оларның чаагай чоруу болгаш аас-кежии — партияның дээди эчис сорулгазы болуп артар.

Бөгүн база-ла, дүүгүзү ышкаш, партияның политиктиг удуртукчу ёзулуг ролюнуң дугайын, партия кымга бараан болуп турарының дугайын ниитилелдиң аңгыларының болгаш социал кезектерниң боттуг байдалын, оларның амыдыралында өскерилгелерни барымдаалап чептүү-биле үнелээр апаар. Ленинчи партияның XXV съездизи бо талазы-биле совет ниитилелдиң бүгү талалыг депшилгезиниң, ССРЭ-ниң ажылчын аңгызының, колхозчу тараачыннарының, интеллигенцияның эрге-ажыктарынга ооң политиктиг удуртукчузунуң кызыгаар чок бараан болуушкунунуң эң-не тодаргай болгаш бүзүреддиг бадыткаашкыннарын көргүскен.

2.

Аңгыларның болгаш социал кезектериниң ниити үндезин эрге-ажыктары хамыктың мурнунда экономиктиг тала-биле, бүдүрүлгениң хөгжүлдези-биле, кедизинде бараа национал орулганың хуваалдазы-биле холбаалыг деп чуве билдингир болгай. Ынчаарга партияның ажылының түңнелдери мында онза кескү боор турар. Эрткен беш чылдарда бүгү совет кижилерниң боттуг орулгалары ортумаа-биле барык-ла дөрттүң бири хире өзер кылдыр партия ниитилелдиң күш-ажылын ынчаар организастап шыдаан. ССРЭ-ниң национал орулгазының бештиң дөрт хирези шуут-ла улустуң чаагай байдалынга, чуртталга, социал-культура тудуглларынга чарыгдаттынып турган.

«Чурт кандыг курлавырлардыг боор турарын база ажыл-агый тургузуушкунунуң, улам ыңай улам-на калбак болгаш быжыг ажылынга ажылчыннарның база тараачыннарның байдалын экижидеринче эң шын кандыг орук-биле чорун болурул» дээрзин билип алыры Коммунистиг партияга болгаш Совет күрүнеге онза чугула боор турар дээрзин В. И. Ленин айтып чораан. (Чогаалдарының долу чыындызы, т. 43, арын 271). Ол билиглер, ажыл-херекти ынчаар ёзулуг ленинчи ёзу-биле көөр чорук СЭКП-ниң XXV съездизиниң документилеринде сиңниккен.

Ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктыын бүгү талалыг бедидеринче база бүдүрүп үндүрер продукцияның шынарын экижидеринче угланган, СЭКП-ниң эртемге үндезилеттинген экономиктиг политиказының ачызында Совет чуртта совет кижилерниң чаагай байдалын улам ыңай экижидериниң, партияның Программазының оон сөөлгү съездилериниң салганы социал-экономиктиг сорулгаларны боттандырарының боттуг байдалдары тургустунуп турар. Ол сорулгаларны шиитпирлээриниң талазы-биле принципиалдыг айтыышкыннарны съездиге эш Л. И. Брежневтиң кылган илеткелинде берген болгаш съездиге хүлээп алдынган «1976—1980 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннарында» ол улам тодаргайлаттынган.

СЭКП-ниң политиказы болгаш практиктиг ажыл-чорудулгазы чоокку болгаш моон соңгааргы эчис сорулгаларның, агар болгаш стратегтиг херегледериниң диалектиказын ханы билири-биле ылгалып турар.

Ажылчын аңгының, колхозчу тараачыннарның, интеллигенцияның амыдыралын болгаш чогаадыкчы күжүн салыр кол талазы — экономика партияның ажылының кол угланыышкыны болуп келген болгаш болуп артар-даа. Партия бодунуң составының дөрттүң үш хире кезиин материалдыг бүдүрүлгеде мөөңнээн. Чаа беш чылда ол күштү оон-даа ажыктыг кылдыр ажыглаар апаар.

Улус ажыл-агыйынче бодунуң кол сагыш салыышкынын угландырбышаан, партия амыдыралдың социалистиг овур-хевирин сайзырангайжыдарының, коммунистиг ниитилел харылзааларын тургузарының, чаа кижиниң хевирлеп кижизидериниң үндезини — социалистиг экономиканың чедиишкиннери болурун барымдаалап турар. Кижиниң бүгү талалыг болбаазыралы-биле холбашкан айтырыглар дээрге социализм болгаш коммунизм тургузуушкунунуң база-ла нарын болгаш хөй талалыг кол сорулгазы болур.

Социалистиг сайзырангай ниитилелде чурттап турар хостуг кижи хамыктың мурнунда улустуң төөгүлүг чогаадылгазынга киржилгениң ханы медерел билири-биле аас-кежиин тывар деп чүвени партия барымдаалап турар. Совет кижилериниң өзүп турар чогаадыкчы аргалары социалистиг чарышта, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш шимчээшкинде болгаш ажыл-чорудулганың өске-даа хевирлеринде тодаргай илереттинип турар.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң материалдарын, оларда совет ниитилелдиң политиктиг системазын хөгжүдериниң, күрүне болгаш хөй-ниити организацияларынга партийжи удуртулганың талазы-биле айыттынган сорулгаларны таныжып өөренип турза, бистер улустуң эрге-ажыктары болгаш тура-соруу илергейлеттинген ол-ла шугумну эскерип көрүп турар бис. Ол шугум бистиң улусчу эрге-чагыргавысты, социалистиг демократияны улам хөгжүдүп база быжыглаарынче, ниити улустуң Совет күрүнезин улам ыңай сайзырангайжыдарынче угланган. Бо талазы-биле партияның угланыышкынының кол утка-шынарын «күрүне болгаш хөй-ниити организацияларының боттарының идепкейин бүгү талалыг хөгжүдерин, оларның инициативазынга бүгү хемчеглер-биле идигни бээрин» оралдажып келгени болур деп съездиге айыткан, сөөлгү чылдарда чуртта күрүне болгаш хөй-ниитиниң эң-не төлээлгелиг органнары — Советтерниң ролюн болгаш ат-алдарын күштелдирерин бүзүреддиг боттандырган. Бодунуң угланыышкынын партия хажык чокка үргүлчүлевишаан, ол угланыышкын-биле чаа-чаа базымны кылырын көрүп турар.

Бистиң чуртувус четчип сайзыраан социализмниң үезинче киргени-биле партияның улуг ужур-дузалыг деп көрүп турары ажылчы чоннарның массалыг хөй-ниити организацияларының политиктиг салдары дыка улгаткан. Ол организациялар херек кырында чурттуң улуг назылыг бүгү чонун хаара тутпушаан, ниитилелди эргелеп башкарарынга хамаатыларны идепкейлиг киириштирер талазы-биле эгээртинмес аргаларлыг боор турар. Коммунистиг партия ол бүгү аргаларны улам-на долу ажыглаарынче профессионалдар эвилелдерин, Ленинчи комсомолду, хөй-ниитиниң оон-даа өске массалыг организацияларын болгаш эки тура ниитилелдерин угландырып турар.

Ажылчы чоннарның сорулгалары болгаш сагыш салыышкыннары партияның сорулгалары болгаш сагыш салыышкыннары болбайн турган амыдыралдың ындыг адыры чок. Ол чорук СЭКП-ниң даштыкы политиказында база илереп турар. ол политика кижи төрелгетенниң бүгү-ниити тайбынынга болгаш социал депшилгезинге совет улустуң ханы сонуургалын илередип турар болгай. Ол сорулгаларны боттандырарынче СЭКП-ниң XXV съездизиниң хүлээп алганы тайбын болгаш улустар аразынга кады ажылдажылга дээш, улустарның хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш улам ыңай демиселдиң программазы угланган, партия ол программаны XXIV съездиниң идип үндүргени Тайбын программазын улам ыңай уламчылзаны болгаш хөгжүткени кылдыр көрүп турар.

Социалистиг акы-дуңма чурттар-биле болгаш оларның коммунистиг башкарыкчы партиялары-биле, тайбың болгаш улустуң хосталгазы дээш, социал депшилге дээш демиселдиң бүгү делегей фронтузунуң бүгү отрядтары-биле бүгү талалыг кады ажылдажылгазының интернационалчы политиказын СЭКП чору-

ЭКОНОМИКТИГ ӨӨРЕДИЛГЕНИҢ СИСТЕМАЗЫНГА

ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНЫҢ ДООСТУРУНГА ХОЛБАШТЫР

Амгы үеде политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгениң бүгү хевирлериниң миллион-миллион дыңнакчылары СЭКП-ниң XXV съездизиниң документилерин болгаш материалдарын улуг сонуургал-биле өөренип турар. Пропагандистерниң болгаш дыңнакчыларның кичээнгейиниң төвүнде — СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң кылганы «СЭКП Төп Комитединиң Отчеду болгаш иштики база даштыкы политика талазы-биле партияның ээлчеглиг сорулгалары» деп илеткели. ТК-ның Отчёт илеткелин, съездиниң шиитпирлерин, «1976—1980 чылдарда ССРЭ-ниң Улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннарын» өөренири өөредилге чорудулгазын чаа утка-биле байыдарынга, тоску беш чылдың түңнелдерин, партияның экономиктиг стратегиязының болгаш онгу беш чылда коммунизм тургузуушкунунуң тодаргай программазының өндүр улуун дыңнакчыларның ханы билип алырынга, чурттуң коммунистериниң дээди шуулганының шиитпирлерин күүседиринче ажылчы чоннарның күжениишкиннерин болгаш чогаадыкчы аргаларын мобилизастаарынга идигни бээр.

бедик үнелел

хүлээндирип турар

Съездиниң материалдарын ханызы-биле өөренир, оон идеязын совет кижи бүгүдезинге чедир тайылбырлаар, айыттынган планнарны боттандырар талазы-биле партияның болгаш чоннуң ниити күжениишкиниг күш-ажылынга кижи бүгүдезиниң киришкен турарынга дузалаар сорулганы шиитпирлээринге тоску беш чылдың чылдарында тургустунган ажылчы чоннарның экономиктиг өөредилгезиниң системазы улуг рольду ойнаар ужурлуг. Амгы үеде экономиктиг өөредилге системазында 1,7 миллион пропагандистер болгаш башкылар ажылдап турар.

«Маңаа, бо съездиге, ажылчы чоннарның экономиктиг өөредилгезинге хамаарыштыр партия органнарының хүлээп алгылаан хемчеглериниң дугайын чугаалаар апаар. Ындыг өөредилгениң калбак системазы партияның XXIV съездизиниң шиитпирлеринге үндезилеттинип тургустунган. Ол системаны дамчыштыр 42 миллион кижи өөредилгени эрткен болгаш амгы үеде 36 миллион кижи өөренип турар. Ол ажылды уламчылаар херек» деп, Л. И. Брежнев чугаалаан.

Экономиктиг политиканың хүлээп алган планнарны боттандырар талазы-биле партияның ажылдап кылган хемчеглериниң билиглери-биле ажылдакчыларны чепсеглээринге экономиктиг өөредилгениң янзы-бүрү хевирлерин ажыглаарының эки арга-дуржулгазын чамдык күш-ажылчы коллективтер мөөңнеп алган. Экономиктиг билиглерниң дузазы-биле ажылдакчыларның чогаадыкчы инициативазы калбарып турар. Бүдүрүлгениң ажыктыын бедидериниң курлавырларын дилеп тывар чорук чоруттунуп, күш-ажылдың мурнакчы аргалары калбаа-биле ажыглаттынып турар. Өөредилге болза дааңган ажыл-херек дээш кижи бүрүзүнүң харысалгазын, организастыын бедидеринге, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарынга, бот-боттарынга дузалажылганы, коллективизмни хөгжүдеринге, ажыл-агыйжы сорулгаларны партийжи ээ-биле шиитпирлээринге кижизидеринге боттуг салдарны чедирип турар. Бо дугайында чугаа отчет-соңгулдалыг партия хуралдарынга, конференцияларынга, эвилелдешкен республикаларның компартия съездилеринге хөй-биле болгулаан.

Бо талазы-биле партия, ажыл-агый, профэвилел болгаш комсомол организацияларының мөөңнеп алган дуржулгазы экономиктиг өөредилге системазының мурнунда туруп турар харысалгалыг сорулгаларны СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр чедиишкинниг боттандырарынга эки үндезин ол болур. Съездиге ажылдап кылган, партияның экономиктиг стратегиязын ханызы-биле тайылбырлап, онгу беш чылда чурттуң социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң программазының өндүр улуун, марксисчи-ленинчи экономиктиг теорияны улам ыңай хөгжүдеринге болгаш аңаа үндезилээш ажылчы чоннарның марксисчи-ленинчи үзел-бодалын хевирлээринге съездиниң салыышкынын көргүзеринге өөредилгени калбаа-биле ажыглаары чугула.

«Экономиктиг өөредилгени улам хөгжүтпүшаан, күш-ажылды организастаарының мурнакчы дуржулгазын чер болганга бүгү талалыг нептередиринге, эртемниң болгаш техниканың чедиишкиннерин бүдүрүлгеге шиңгээдиринге оон эң-не ажыктыг дуза чедирген турарынче сагыш салыр ужурлуг бис» деп, СЭКП ТК-ның Отчет илеткелинде демдеглээн.

Экономиктиг өөредилге системазы бодунуң хүлээлгезин күүсеткен турзун дээш, кижизидилге болгаш бүдүрүлге айтырыгларын шиитпирлээринге оон салдар чедирер аргаларын сайзыраңгайжыдарынче доктаамал сагыш салыры чугула. Ол талазы-биле бо чылын безин чамдык тодаргай хемчеглер алдынган болгай.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр салдынган сорулгаларны боттандырарынга үлүг-хууну улгаттырар дээш экономиктиг өөредилге системазының пропагандистериниң көдүрген патриоттуг шимчээшкини маңаа эң чугула ужур-дузалыг болуп турар. Өөредилгениң дээштиин бедидериниң тодаргай хевирлерин сайзыраңгайжыдарда оңу чогаадыкчы ёзу-биле, доктаамал көөрү эргежок чугула. Маңаа чугула рольду бо өөредилге чылының дооступ турар үе-чадазы база ойнаар ужурлуг.

түңнелдерни үндүрери

Тоску беш чыл планының чылдарында экономиктиг өөредилгениң системазынга өөредилге чылының түңнелдерин үндүрериниң тодаргай практиказы тургустунган. Организас-даа болгаш утка-даа талазы-биле бо чылын ол онзагай чүүлдерлиг. Чүл дээрге экономиктиг курстарда өөренип турар бүгү дыңнакчылар бо чылдың март айдан эгелеп СЭКП-ниң XXV съездизиниң материалдарын өөрениринче шилчээннер болгай.

Өөредилге чылының түңнелдерин үндүрерде оңу аңгы-аңгы көрзе чогуур. Бир эвес экономиктиг курсту чаңгыс аай өөредилге программазың ёзугаар өөренген болза, түңнелдерни экзаменнер хевирлиг кылдыр үндүрер. Бо таварылгада СЭКП-ниң XXV съездизиниң материалдарын дыңнакчыларның кайы хире шиңгээдип алганынче кичээнгейни салыр.

Өөредилгениң бирги кезээниң бүгү курстарының талазы-биле экзаменнерге айтырыгларның чижек даңзызын «Экономическая газетага» парлаан. Политиктиг чырыдыышкын бажыңнары болгаш кабинеттери, экономиктиг өөредилге талазы-биле чөвүлелдер болгаш пропагандистер партияның XXV съездизиниң материалдарының талазы-биле айтырыгларны аңаа немей киирип алыр.

Улус ажыл-агыйының специалистеринге, удуртукчу ажылдакчыларга сүмелээн чижек тематика ёзугаар теоретиктиг түңнел конференциялар эртирзе чогуур. Экономиканы өөренип турарларга «СЭКП-ниң XXV съездизи партияның экономиктиг стратегиязының дугайында» деп теманы шилип ап болур болгаш өске-даа.

Экономиктиг курстарның өөредилгезиниң түңнелдерин үндүрери — өөредилге чорудулгазының чугула болгаш харысалгалыг үе-чадазы. Ол чүгле шиңгээттинген билиглерниң деңнелин үнелеп хынаар эвес, а СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш экономиктиг өөредилге системазының дыңнакчыларынга оларның чедип алган билиглерин херек кырынга ажыглаарының хевирлерин база угланыышкыннарын тодарадып бээринге дузалаар.

чаа өөредилге чылынга

Өөредилге чылының түңнелдериниң үндүрүлгези келир өөредилге чылынга белеткелге чугула үе-чада болур. Келир чаа өөредилге чылында өөренип, чугулалап көөр шүгүмчүлелдиг саналдарны болгаш күзээшкиннерни дыңнакчылар чугаалаар болгай. Экономиктиг өөредилгениң организакчыларының мурнунга өөредилге чорудулгазын улам ыңай сайзыраңгайжыдарының оруктары база методтары ынчан улам тодарап келир.

Экономиктиг өөредилгениң системазынга чаа өөредилге чылы болза СЭКП-ниң XXV съездизиниң материалдарын болгаш документилерин, съездиниң теоретиктиг түңнелдерин болгаш чүүлдерин, онгу беш чылда болгаш оон-даа ыраккы үеде партияның айтыкканы экономиктиг тургузуушкунуң программазын улам ханызы-биле өөрениириниң чылы болур.

Чаа өөредилге чылынга белеткелдиң бирги чергелиг айтырыгларының бирээзи болза өөредилгениң бирги кезээниң «Экономиктиг билиглерниң үндезиннери», «Экономиканы болгаш бүдүрүлгени эргелеп башкарарының үндезиннери» деп курстарны ам-даа өөренип эгелевээн ажылчыннарны, колхозчуларны, специалистерни болгаш удуртукчуларны өөредилгеже хаара тудары. Хөй-хөй дыңнакчылар ол курстар талазы-биле өөредилгезин уламчылаар болгаш 1976—1977 өөредилге чылында доозар.

Экономиктиг өөредилге системазының дыңнакчыларының хөй кезии өөредилгениң ийиги кезээниң дараазында курстарын: ажылчыннар болгаш колхозчулар—«Социализм болгаш күш-ажыл», инженер-техниктиг ажылдакчылар — «Социалистиг ниитилелге инженерниң күш-ажылы», удуртукчу ажылдакчылар—«Удуртукчунуң күш-ажылы» деп курстарны өөренир. Бо өөредилге чылының доостуушкунуу чаа өөредилге чылында болгаш онгу беш чылда экономиктиг өөредилге системазын хөгжүдеринге бир чугула айтырыгны шиитпирлээри-биле капсырлажып турар. Ол дээрге 1976—1980 чылдарда ажылчы чоннарның экономиктиг өөредилгезиниң перспективтиг планын ажылдап кылырындыр. Ындыг планны чогаадып тургузарының практиказының дугайын «Экономическая газета» сеткүүлдүң № 9 номеринде (1976 чыл) парлаан.

1975—1976 өөредилге чылының төнчүзүнге чедир ындыг планнарны күш-ажылчы коллектив бүрүзүнге, район, хоорай, область, край, республика болгаш улус ажыл-агый адырларынга хамаарыштыр чогаадып тургузарын доозар херек. Перспективтиг планнарның үндезилелдеринден, күш-ажылчы коллективтерниң социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң планнары-биле оларның холбаалыындан онгу беш чылда экономиктиг өөредилге системазының ажылының организастыы, шынары хөй-биле хамааржыр.

ДАШТЫКЫДА

Социализм чурттарында

Социалистиг чурттарның ажыл-ишчилери Май бирниң делегей байырлалын улустарның чаагай чорууңга шалыпчы күш-ажылы-биле уткуп турарлар.

ПРАГА. Острава-Карвина бассейниниң «Май бири» аттыг шахтазының дагжылары бо чылдың эгезинден эгелээш казып тыккан миллион тонна хөмүр-дажын Май бирниң байырлалынга тураскааткаңнар. Ол миллион тонна хөмүр-даштың 36 муң тоннзазын пландан ажыр казып тыккан. ЧКП-ниң XV съездизинге алдар болдуруп чарыш кылгаш, шахтаның бригадалары бо чылын ажылдап кылырының тос рекордтарын чедип алганнар. Бо чылын чуртка хөмүр-даш тывыжы 116 миллион тонна болур.

СОФИЯ. «Шахттудуг» каттыжыышкынында Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры М. Папаечиковтуң казыкчылар бригадазы 31 ажыл хүнүнүң иштинде даштыг черге 700 погон метр черни казып эрткен. Ол түңнел болза бүдүн чартык чыл бурунгаар тургустунган национал рекордтан бедик. Бодунуң күш-ажылчы тиилелгезин бригада Май бирниң байырлалынга тураскааткан.

ВАРШАВА. Байырлалга алдар болдуруп Шецинниң А. Варский аттыг судоверфи коллективи ээлчеглиг суднонуң тудуушкунун 10 хонуктка кызырар деп социалистиг хүлээлгени алган.

Байыраалдың күш-ажылчы ээлчээнге Гданьск порттуң чүдүрүкчүлери база кириптиннер. Олар оттулар чүүлдү болгаш өске-даа чүъктерни эде чүдүрер талазы-биле бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

БЕЛГРАД. Дунайда Югославияда эң улуг «Джердап» деп электростанцияның коллективи Май бирге алдар болдуруп күш-ажылчы тиилелгени чедип алган. 1972 чылдың Майда гидростанцияның ажыглаалга кирген үезинден бээр кузенчиг үе-чаданы чедип ап, 25 миллиард киловатт-шак электроэнергияны бүдүрген. Планныг онаалдаларны үргүлчү ажыр күүседип келгениниң түңнели ол болган.

Станцияның алды гидротурбиналарын болгаш алды гидрогенераторларын элээн каш югослав бүдүрүлге черлери-биле кады ажылдап тургаш, Ленинградтың «Электросила» каттыжыышкыны болгаш «Ленинградтың металл заводу» дээр турбина тударыкыы каттыжыышкыны кылган.

(СЭТА).

Вьетнам Демократтыг Республика бүгү Вьетнамның Национал хуралынга бүгү-ниитиниң соңгулдаларын — эң чугула болуушкунну эрттирген.

ЧУРУКТА: Намдиньде пос-таавы комбинадының мурнакчы ажылчыны Фам Тхи Лиен (солагай талазында) бодунуң дуржулгазын аныяк ажылчыннарга дамчыдып берип тур. Ол, Национал хуралдың депутадынга соңгуттурган.

ВИА-СЭТА-ның фотозу.

БОТ-БОТТАРЫНГА АЖЫКТЫГ КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА

ПАРИЖ (СЭТА). СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседа үезинде Францияның үлетпүр болгаш эртем шинчилелдер министри М. д'Орано француз-совет экономиктиг кады ажылдажылга сөөлгү он чылдарның дургузунда бурунгаар элээн хөгжээн деп медеглээн. 1974 чылдың декабрьде Рамбуйга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң болгаш Франция республиканың президентизи В. Жискар д'Эстенниң ат салганы 1975—1979 чылдарның үезинде экономиктиг кады ажылдажылганың дугайында дугуржулга аңаа күчүлүг идигни берген.

1975 чылда француз-совет садыг саарылгазының солчулгазының ниити хемчээли 8,2 миллиард франк болган болгаш ийи чурттарның аразында 1965—1969 чылдар дургузунда болган садыг хемчээлиниң деңнелинге барык четкен деп, министр онзалап демдеглээн.

Бистиң чурттарывыстың аразында үлетпүр талазы-биле кады ажылдажылга база идепкейлии-биле хөгжээн. Чижээлээрге, химияга болгаш өске-даа адырларга элээн улуг түңнелдер чедип алдынган деп, М. д'Орано демдеглээн.

Ооң иштинде хөй санныг делегацияларның солчулгазын болгаш янзы-бүрү областарда ажылдарны чорудуп турар эртем-техниктиг кады ажылдажылга улам-на ханы болгаш янзы-бүрү болу берген. 1975 чылда энергетика, хамааты ужар чүүл болгаш ужар чүүл үлетпүрүнүң, а ол ышкаш көдээ ажыл-агыйга база долгандыр турар бойдус камгалалының талазы-биле эртем-техниктиг болгаш үлетпүр кады ажылдажылгазының дугайында чаа дугуржулгаларга ат салдынган.

Бистиң чурттарывыстың аразында эртем болгаш үлетпүр хөгжүлдезиниң бедик деңнелдиг ажыл-агыйжы харылзаалары чигзиниг чокка ийи талага сонуургалдыг боор турар деп, М. д'Орано онзалап демдеглээн. Ийи чурттарның организацияларының болгаш фирмаларының аразында чардынган хөй санныг дугуржулгалар экономиканың бот-боттарының неметтинип турарынга даянып алгаш, үр хуусаалыг болгаш бот-боттарынга ажыктыг кады ажылдажылганы хандырып болур дээрзин көргүзүп турар. 1974 чылда Рамбуйга дугуржулга ёзугаар бистиң садыглажылгавыстың хемчээлин ийи катап улгаттырар дээн сорулга эмин эрттир дидим кылдыр санаттынып болур. Ынчалза-даа ол сорулга боттуг үндезиннг. Садыгны улам ыңай улгаттырарынга ийи талада улуг перспективалар ажыттынган деп, министр онзалап демдеглээн.

О. ШИРОКОВ.

Ниити араб эрге-ажыктарга удурланыштыр

БАГДАД. (СЭТА). «Ас-Сакафа Аль-Джадида» деп ирак журнал Совет Эвилели-биле найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында керээни чаңгыс талалыг шиитпири-биле күш чок болдурган Египет чазактың туружун национал херекке удур деп бижээн. Ону кылган кижилер бодунуң төрээн чуртунга болгаш бодунуң чонунга коңгаралды чедирген болгаш боттарының империалистиг реаксылыг күштериниң талазынче киргенин ажыы-биле көргүскеннер.

Ол чүүлде ССРЭ-биле стратегтиг быжыг эвиледи араб чурттарның улустары национал-хосталгалыг шимчээшкиниң кол принциптериниң бирээзи деп сапап турар деп бижээн. Совет Эвилели болгаш бүгү социалистиг делегей каттыштырылгазы хосталга, камаарышпас чорук, экономиктиг көдүрлүүшкүн болгаш депшилге дээш демиселжип турар улустарның талазынга кезээде турган. Ол туруш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының кол принциптеринден, ажылчыннарның болгаш тараачыларның делегейде эң баштайгы күрүнезиниң тургустунган принциптеринден үнген.

Совет Эвилели-биле харылзааларны араб реакция үргүлчү кошкадырынче чүткүп турган. Социалистиг идеяларга удур болгаш ССРЭ-биле база социалистиг өске-даа чурттар-биле харылзааларны быжыглаарынга удур демисел национал-хосталгалыг шимчээшкинге база хосталгаже, депшилгеже болгаш чоптуг чорукче чүткүп турар күштерге удур угланган империалистиг болгаш реаксылыг кампанияның чарылбас кезээ болу берген деп, «Ас-Сакафа Аль-Джадида» уламчылаан.

Совет Эвилели-биле найыралдың болгаш кады ажылдажылганың харылзааларын быжыглаарынче, делегейде баштайгы социалистиг күрүне-биле Иракты холбап турар харылзааларны хаңыладырынче угланган политиканы Ирактың үргүлчүлээрин журнал саналдаан.

Америк ёзу-биле чээли

КАИР. (СЭТА). «Аль-Ахбар» солуннуң дыңнатканы-биле алырга, АКШ-тан элээн каш пассажирлер самолёттарын садып алыры-биле алган 60 миллион доллар чээлиниң төлээриниң негелделерин чиигедир дугайында Египеттиң дилээн Каттышкан Штаттар хүлээп албаан. Каттышкан Штаттар хуузу-биле катай ол чээлиниң 128 млн. доллар түңнүг кылдыр төлээрин Египеттен негеп турар.

дуп турар, ол политика бистиң чуртувустуң ажылчы чоннарының эң шынчы иделгелдеринге болгаш оларның ханы эрге-ажыктарынга үндезилеттинген.

Улустуң чаагай чоруу дээш партияның идепкейлиг болгаш кызымак ажылы болза Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы ленинчи угланыышкын-биле чоруп орар болгаш ажылчын аңгының, бүгү ажылчы чоннарның, бүгү улустуң политиктиг удуртукчузунуң ролюн алдарлыг-биле күүседип турар дээрзин бодунуң XXV съездизинге сеткил ханыышкын-биле медеглээр арганы берген.

3.

Колхозчу тараачыннарның, интеллигенцияның эрге-ажыктарынга база бүрүнү-биле дүгжүп турар бүгү талазы-биле ёзулуг-ла ажылчын аңгының политиказын чорутпушаан, СЭКП ол политиканы амыдыралга боттандырарының аргаларын болгаш чепсектерин, оңу организастаарының хевирлерин билдилиг ажылдап турар, олар бистиң тургузуувустуң ханы демократчы утказынга эң-не долузу-биле дүүшкен, улустуң кол-кол эрге-ажыктарынга үндезилеттинген турар ужурлуг. Улустуң бүзүрели, аңаа отчёттуг болуру бүгү кижилерниң база кижи бүрүзүнүң ажылының болгаш амыдыралының чайгылыш чок принциптери болган турар ужурлуг.

«Массаны хайдырар болгаш оон шын медереп билген эрге-ажыктарын илередир төлээде, мурнакчы отряд, организация, бодунуң бүгү ажыл-чорудулгазын массаның ортузунга чорудар оон эң эки күштерин бирден бирээ чокка хандыкыдар, массалар-биле харылзаазын тудуп турар бе, ол харылзаа диринг бе дээрзин барым бүрүзүнде кызымак болгаш боттуг хынаар ужурлуг. Массаның эрге-ажыктарын илередип, оңу организастыг болурунга өөредип, медерелдиг аңгы политиказының оруу-биле массаның бүгү ажыл-чорудулгазын башкарып тургаш, чүгле шак ынчаар мурнакчы отряд массаны кижизидер болгаш чырыдар» деп, В. И. Ленин бижээн (т. 24, арын 37).

СЭКП-ниң XXV съездизинге ТК-ның Отчёт илеткелинде эш Л. И. Брежневтиң идип үндүрген чүүлдеринде болгаш түңнелдеринде ленинчи ол идеялар ханы чогаадыкчы ёзу-биле хөгжүттүнген, ынчаарга ол идеяларның каңчаар боттанып турарын илеткелде кончуг тода илереттинген партияның практиктиг ажыл-чорудулгазындан көөр бис.

СЭКП бодунуң хүрээлеңинге ажылчын аңгының, бүгү ажылчы чоннарның ёзулуг-ла эң эки күштерин хандыкшыдып тургаш, кол-кол ленинчи принциптерни боттандырып турар. Ооң түңнелинде партияның массалар-биле харылзаалары, ниитилел амыдыралының бүгү адырларынга, коммунистиг тургузуушкунуң бүгү участоктарынга салдары өзүп, быжыгып, калбарып турар. XXIV съездиниң соолунде СЭКП-ге барык-ла 2,6 миллион мурнакчы ажылчыннар, колхозчулар, интеллигенцияның төлээлекчилери хүлээп алдынган: партия саны талазы-биле дыка хөй — 15,7 миллион кижи четкен.

Ажылчыннар ам партияның хүрээлеңинге кирип турарларның 58 хуузу болуп турар. Сайзыраңгай социализмниң ниитилелинге ажылчын аңгының мурнакчы ролюн, оон бүдүрүлгеге кол тургузукчу күш болуп туружун, чуртта бүгү идей-политиктиг болгаш морал талазы-биле байдалга ооң үзел-бодалының болгаш психологиязының салдарын барымдаалап көөрү кончуг чугула. Оон-биле чергелештир колхозчуларның болгаш интеллигенцияның ортузунда партия кежигүннери ниитизи-биле ажылчыннарнывыдан эвээш эвес, а олар специалистерниң ортузунда дыка хөй дээрзин съездиге демдеглээн: дөрт-беш специалистиң бирээзи-ле коммунист болуп турар. Эртем-бүдүрүлге айтырыгларын шиитпирлээрин билдилиг удуртуруп партия организацияларындан негеп турар эртем-техниктиг революцияның байдалдарында ол черле ындыг болур ужурлуг.

СЭКП-ге кирип турарларга идея, политика, аажы-чаң талазы-биле негелделерни бедидеринче угланган партияның чайгылыш чок шугуму чоңга партияның ат-алдарлыг болурунга, ооң чаңгыс эвин быжыглаарынга, партийжи удуртулганың деңнелин улам бедидеринге дузалап турар. Партияга кирип турар кижиниң политиктиг болгаш ажыл-херекчи шынарларын хынаарынга кандидат стажының ужур-дузазын бедидери, коммунистиң бедик адынга төлептиг эвес кижилерни партияның хүрээлеңинден чайладыры — ол дээрге чоңга идепкейлиг, ак сеткилдиг, кызымак бараалгаарын партия кежигүнүнден негеп турар принципти боттандырып турары ол болур.

Бүгү партийжи инстанцияларга, партияның бүгү организацияларынга, коммунист бүрүзүнге партияның иштики демократиязын, сагылга-чурумун, партийжи амыдыралдың ленинчи нормаларын болгаш партийжи удуртулганың принциптерин чайгылыш чок сагыырының эргежок чугулазын СЭКП-ниң XXV съездизи база катап онзалап демдеглээн. «Партияның иштики демократиязын чайгылыш чок хөгжүдери, партия кежигүнү бүрүзүнге негелдени бедидери — ленинчи бо принциптер эрткен үе эвес болгай. Бо дээрге — партия хөгжүлдезиниң бистиң хүнневисте база үндезинни боол турар» дээрзин эш Л. И. Брежнев демдеглээн. Шиитпирлеттинип турар сорулгалар улгаткан база парыдаан тудум партийжи органнарының, коммунистерниң бүгү ажыл-херектерин шыдыы, шүгүмчүлекчи ёзу-биле көөр чоруу онза ужур-дузалыг болуп турар. Шак ынчаар көөр чорук шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартыр, коллектив бүрүзүнде ажыл-херектериң байдалын үргүлчү боттуг үнелээр, четпестерни чогуур үезинде анализтээр болгаш оларны чайладыр арганы бээр.

СЭКП-ниң ажыл-чорудулгазының онзагай чүүлү болза амыдыралдың бүгү адырларынга болгаш партийжи удуртулганың бүгү деңнелдеринге ол ажыл-чорудулга коллективтиг үндезинге тургустунуп турарында болур. Ооң ачызында партияның чорудуп турар угланыышкыны кым-бир кижилериң субъективтиг күзелдериниң түңнели эвес, харын тургустунуп келген айтырыгларны коллегиалдыг чугаалажып база бодап көргениниң түңнели, партияның, ооң удуртукчу органнарының, бүгү коммунистерниң коллективтиг бодалының болгаш коллективтиг тура-соруунуң илерээшкини болуп турар. СЭКП-ниң XXIV болгаш XXV съездилериниң аразында үеде болгулаан Төп Комитеттиң он бир Пленуму, Политбюронуң 215 хуралы болгаш ТК-ның Секретариадының 205 хуралы чогум-на партийжи коллегиялар болган, аңаа иштики болгаш даштыкы политиканың чугула айтырыгларын тода болгаш ханы анализтеп, партияның база чурттуң эң чугула бүгү айтырыгларын шиитпирлеп турган. Ол алдары улуг коллегиялар боттарының шиитпирлеринге амгы эртемниң болгаш практиканың чедиишкиннерин байлаан, партияның удуртукчу кадрларының база бок организацияларының, совет коммунистерниң хөй кижилиг армиязының политиктиг, хөй талалыг дуржулгазын илереткен.

Коллективтиг чорук бистиң ниитилел тургузуувустуң ханы үндезиннерин болгаш партияның бодунуң бүдүжүн илередип турар. Партийжи удуртулганың ленинчи принциптерин болгаш партийжи амыдыралдың нормаларын быжыглаарынга база хөгжүдеринге партияның XX съездизиниң, ТК-ның октябрь (1964 ч.) Пленумунуң, СЭКП-ниң XXIII болгаш XXIV съездилериниң шиитпирлери ужур-дузалыг болганын, XXV съездизи база катап чүге демдеглээни билдингир болгай. Маңаа СЭКП-ниң бүгү ажыл-чорудулгазынга ышкаш, партия Төп Комитединиң Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң бодунуң ачы-хавыяазы база улуг.

Революстуг чорудулгага чамдык кижилерниң аңгының болгаш массаларның аразында шын харылзааларның эргежок чугулазын үндезилевишаан база кижиге чүдүүр чорукту болгаш субъективизмни буруу шаппышаан, марксизм-ленинизм ажылчын аңгының, массаларның шылгараңгай төлээлекчилериниң — оларның баштыңчыларының, удуртукчуларының улуг ролюн кажан-даа хүлээп көрүп турганы билдингир болгай. Чуртту удуртуру-биле партияның болгаш улустуң депшидип үндүргени политиктиг алдарлыг ажылдакчыларның аразында эш Л. И. Брежнев бистиң чуртувуска-даа база бүгү делегейге-даа онза улуг ат-алдарлыг болуп, оңу бүгү ниити хүлээп көрүп турар. Коммунистиг тургузуушкунга, тайбыңның болгаш депшилгениң херээн хандырарынга улуг-улуг чедиишкиннерге чедирип келген ындыг ленинчи шугумну тургузарынга база боттандырарынга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының бодунуң шынарларының шылгараңгай ролюн болгаш ужур-дузазын XXV съездиниң дыка хөй делегаттары база даштыкы аалчылары оон индиринден болгаш парлалгага демдеглеп турган. Эш Л. И. Брежнев бодунуң түңнел чугаазынга ленинчи чаңчылдар ёзугаар: «Ынчалза-даа бистер чедип алган чедиишкиннерни коллективтиг ажылдың, партияның удуртукчу органнарының-даа, партияның бүгү комитеттериниң болгаш организацияларының-даа кады кылган күжениишкиннериниң түңнели кылдыр көөр болзувусса, шын болур ийик» деп чугаалааны удуртулганың амгы тургустунган стилинге база кайгамчык болган.

Партияның иштики харылзааларының демократчы характерин хандырарынче, партияның бүгү звеноларынга үндүрген шиитпирлерниң күүселдезиниң контролюн болгаш хыналдазын күштелдиреринче партияның кичээнгейи дүрүм ёзугаар болуп турар. Бистиң политиктиг системавыста СЭКП-ниң болгаш ооң организацияларының кол туружу, улустуң мурнунга партияның бедик харысаалгазы бүгү тургустунуп турар айтырыгларны ёзулуг демократчы ёзу-биле көөрүн база партияның политиказын амыдыралга боттандырары дээш демиселге ыңгайы негелделиг болурун негеп турар.

Партияның болгаш улустуң чаңгыс эвин хандырарының, партияга массаларның бүзүрелиниң, партийжи удуртулганың чедиишкиниг болурунуң чайгылыш чок негелдези СЭКП ажылдың ленинчи стилин хажык чокка сагыырында деп көрүп турар. Партия ол ханы уткалыг билигге ниитилел болуушкуннарын субъективизмге чүүлдешпес, чогаадыкчы, эртем ёзугаар көөрүн, массаларның эрге-ажыктарын эң кичээнгейлиг көөрүн, партияның болгаш улустуң мурнунга кадрларның бедик харысалгалыг болурун, бот-тогдунарын, бюрократизмни болгаш формализмни болдурбас бот-шүгүмчүлекчи чорукту киириштирип турар.

Партияның, ооң организация бүрүзүнүң ажыл-чорудулгазының дээди тодарадыкчызы улус болур дээрзин барымдаалавышаан, ниитилел системазының бүгү звеноларында партийжи органнарның болгаш массаларның аразында шын харылзааларның ужур-дузазын СЭКП-ниң XXV съездизи ленинчи чаңчылга бүрүнү-биле дүүштүр онзалап демдеглээн, партия комитеттериниң ажылынга ажык болурунуң, массалыг информацияның чепсектериниң ажылын чогумчалыг кылдыр тургузарының чугула ролюн айыткан. «Партияда улустан чажырар чүве чок. Бүгү совет кижилер ооң ажыл-херектериниң болгаш планнарының дугайын билип, оңу боттары билип «көрзүн дээрзинге партия ханы сонуургалдыг» деп, эш Л. И. Брежнев чугаалаан. Маңаа холбаштыр хөй-ниитиниң бодалын өөренир, ажылчы чоннарның чагаалары-биле кызымак болгаш үргүлчү ажылдаар, күш-ажыл кижилериниң хереглелдерин, ниитилел амыдыралының өөү келген айтырыгларын хандыр өөренип, билип алыр болгаш оларны шиитпирлээри-биле чогуур үезинде хемчеглер алыр төлээде, бүгү аргаларны ажыглаар талазы-биле улуг кичээнгейниң дугайында съездиниң айтыышкыннарының принципиалдыг ужур-дузазын демдеглевейн барып болбас. Бо талазы-биле бүгү күш-ажылчы коллективтерде, чон аразында ажылдап турар партия эге организациялары онза рольду ойнап турар (СЭКП-де 390 муң эге организация бар). Олар партияның политиказын массаларның диригчогаадыкчы чоруу-биле каттыштырарын хандырар, ажыл-агый-политиктиг болгаш идей-кижизидилгелиг сорулгаларны чедиишкиниг шиитпирлээрин организастаар ужурлуг.

Аажок улуг хемчээлдиг болгаш нарын ниитилелге партияның удуртулгазы ажылдың дыка хөй хевирлеринден болгаш угланыышкыннарындан, аңгы-аңгы сорулгаларны шиитпирлээринче угланган күжениишкиннерден тургустунар. Бо талазы-биле партияның организация бүрүзүнүң — эвилелдешкен республиканың Компартиязының азы эге организацияның ажыл-чорудулгазы партия, совет, ажыл-агый удуртукчузу бүрүзүнүң, коммунист бүрүзүнүң ажылы ышкаш база-ла сайзыраңгай социализм ниитилелинге партийжи чаңгыс-аай удуртулганың чарылбас кезээ болур.

Ленинчи партияның удуртукчу болгаш организакчы ролю — коммунистиг тургузуушкунга бистиң моон соңгааргы чедиишкиннеривистиң идегелдиг магадылалы болур.

Ф. ПЕРЕНКО.

Көдээ суур болгашоон аян-шинчизи

«Бистиң социалистиг демократиявысты сайзырангайжыдарын бис хамыктың мурнунда ниитилелдиң бүгү херектерин эргелеп башкарарынга ажылчы чоннарның улам калбак киржилгезин хажык чок хандырары, бистиң күрүневистиң демократтыг үндезиннерин улам ыңай хөгжүдери, кижиниң бүгү талалыг чечектелиишкининге таарымчалыг байдалдарны тургузары ол деп билип турар бис».

(Партияның XXV съездизинге СЭКП ТК-ның Отчет илеткелиндең).

БИР ДЕМ-БИЛЕ

«Коммунизмче орук» колхозтуң төвү Нарын суур. Мында чаа тудуглар чыл келген тудум немежип турар. Сөөлгү чылдарда чаа школа, уруглар сады дээш өске-даа тудуглар ажыглалда кирген. Бичии нарынчыларның культурлуг өзүп чурттаарынга, өөренириңге таарымчалыг байдалдарны тургускан. Ырак-узак малчыннарның ажы-төлү уруглар садында сагыш амыр чурттап турар.

Нарынчылар онгу беш чылды эки эгелээн. Малчыннар кыштаглаашкынны организастыг эрттирип, ам малдың чаш төлүн менди ажаап өстүрер ажылды барык адакталдыра берген. Малдың өлүп хораар чоруун эрткен чылга бодаарга 70 хуу кызырган. Ылаңгыя № 3 хойжу бригада бирги кварталдың түңнели-биле шилчиир вымпелди чаалап алган. Хойжулар Татьяна Баянова, Борис Бандан, Роза Түмен, Нина Баазан оларның хөй чаш төлдү менди өстүрүп турарынга нарынчылар чоргаарланыр. Черле ынчаш малды чидирер чорукту, ол ышкаш ооң өлүп хораарын эвээжеткени дээш «Коммунизмче орук» колхоз районда бирги черде турар.

Ам бүгү күштү часкы хову ажылдарын бедик темпилиг чорударынче углап турар. Хову турлагларын дерип, аңаа көскү агитация чүүлдерин, ол ышкаш механизаторларның амыдырал байдалынга чугула херекселдерни четчелеп турар болду. Механизаторлар ажылдап-даа, дыштанып-даа билир улус. Олар чоокта чаа суурга эрткен мергежилдер аайы-биле концерт көргүзүглеринге бирги черни алганы таварылга эвес.

Нарынның ажыл-ишчи кижилери-биле ужуражып чугаалажып, ында партия организациязының, көдээ Советтиң, комсомол организациязының, херээженнер чөвүлелиниң ажылының байдалы-биле таныжып көөрге, оларның аразында бир демниг чоруу көскү. Демниг саскан теве тудуп чиир дижир болгай. Ында, шынап-ла, үндезин бар. Бо суурда хөй-нийти организацияларының ажылы кижилерниң ажылдаарынга дузалаар, сорук кирер, хостуг үе-шагын шын организастаар, хөй-нийти амыдыралынга идепкейлиг киржиринче угланган. Амыдыралдың негелдези ол болбайн аан, ынчалза-даа чамдык черлерге ол херек кырында боттанмайн баргылаары база хаая эвес.

Колхозтуң партия организациязы (секретары Л. А. Саныга) чон ортузунга идейжи кижизидилге ажылын өске хөй-нийти организациялары-биле кады тодаргай угланыышкынныг чорудуп турар. Ажылчы чоннарның дыштанылгазының төвү — Культура бажыңы, библиотека ажылын доктаамал удуртуп турар. Бо ажылды харыылаар харыысалгалыг коммунистерни партбюродан быжыглаан. Парткомкежигүнү Нурсат Долума ук ажылды харыылап турар.

Нарынның көдээ Культура бажыңы (директору Н. О. Данзы-Белек) ажылчы чоннарның дыштанылгазының төвү апарган. Неделяның ийи хүнүнде — среда биле субботада — клуб хүннерин доктааткан. Ынчан маңаа солун кежээлер, ужуражыышкыннар, школачылар-биле ажыл, лекция, беседалар эртери чаңчыл болган. «Кым болуруул?», «Профессияларже аян-чорук», «ССРЭ-ниң хамаатылары бис», «Кижиниң иштики болгаш даштыкы культуразы», «Че-ве, оолдар» дээш өске-даа темалыг кежээлерни аңгы-аңгы хар-назылыгларга бо чылын эрттирген.

Культура бажыңының ажыл планын парткомга бадылаар. Ол планны тургузарынга партия организациязы, комсомол организациязы, херээженнер чөвүлели дорт киржип, чорудар ажылдарын кады планнаар. Ооң боттанылгазы дээш хүн бүрүнүң контролю тургустунган. Библиотеканың ажылын база ол планга киирип турар.

Бо колхозтуң культура одагларында ажылдап турар кадрларда удаа-дары солчур чорук эвээш. Культура бажыңының директору Наталья Данзы-Белек бо талазы-биле специалист кижи, ол бодунуң билиг-мергежилин бот-өөредилге-биле бедидип турар. Культура бажыңында штаттыг уран чүүл удуртукчузу бар, а баянисти колхоз бодунуң күжели-биле тудуп турар. Ооң аңгыда колхоз техниктиг ажылдакчының шалыңын база төлеп турар. Моон алгаш көөрге, культура одагларының ажылын доктаамал эки болдурар, кадрларны быжыглаар дээш чүткүп турар.

Культура бажыңынга чорудуп турар хемчеглерниң сценарийин тургускаш, тус-тус кижилер аайы-биле даалгаларны бээр. Кол-ла чүве эрттирер хемчеглерниң кижизидикчи утка-шынары, дээштиң, аңаа калбак массаның киржилгези.

Чамдык таварылгада культура албан черлериниң ажылынга удуртулга кошкак, хайгаарал эвээш, бо ажылга дузалажыр активти организаставаан болгулаарын өске черлерниң чижээнден көрүп болур. Бо суурда байдал ындыг эвес. Харын улам хөй кижини олче хаара тудуп турар. «Культура бажыңының ажылынга специалистерниң киржилгези» деп айтырыгны моон мурнунда партия хуралынга безин тургузуп, чугаалажып турганындан ажыл-херек улам экижээн.

Культура албан черлериниң эки ажылының ачызында чоннуң дыштанылгазы, хостуг үе-шагын организастаары экижиир. Хөй-хөй кижилер клубка барып, ном номчуп, бот-тывынгыр уран чүүлге киришкен тудум, ниити ажыл-херек эки болур, корум-чурум быжыгар. Нарын суурнуң бөгүнгү амыдыралы аңаа бадыткал болур. Хөй-нийти организацияларының хүн бүрүдеги бир демниг ажылының ачызында ол чедип алдынган. Партия организациязының удуртукчу ролю ында улуг.

Б. ДИРЧИН,
«Шынның» тускай корр.

Балгазында көдээ профессионал-техниктиг училище чыл бүрү үш чүс ажыг механизаторларны белеткеп, Тываның ажыл-агыйларын мергежилдиг кадрлар-биле хандырып турар.

ЧУРУКТА: Николай Ефимович Кадомцев трактор моторун өөредип турары.

В. КУДРЯВЦЕВТИҢ фотозу.

ДЕПУТАТТАР—УЛУГ КҮШ

Көдээ Советтиң талазындан суурга ниитиниң корум-чурумун быжыглаар талазы-биле ажылды күштелдирген. Ылаңгыя эрткен чылдың төнчүзүнден бээр бо ажылды онзагай, бир янзы көрүп турар апарган бис. Корум-чурум талазы-биле чамдык берге таварылгалар база биске турган. Колхозта партия организациязы, көдээ Совет өске хөй-нийти организациялары-биле оон түңнел үндүргеш, ажылывысты экижиткен бис.

Ниитизи-биле 11 кезек черде улусчу дружина бөлүктерин тургускан. Суурга дежурныйлаашкынның графигин тургускаш, бадылаан. Ону коллектив бүрүзү билир. Мында бир онзагай чүүл суурда тургустунган алды агитквартира аайы-биле агитквартиралдарның дежурныйлаашкынга үнүп турары болур. Шак мындыг байдал ниити корум-чурумну быжыглаарынга, харыысалгалыг чорукту бедидеринге улуг ужур-дузалыг боор турар.

Ээлчеглиг дежурныйлаашкын үезинде дружинниктер клуб, гараж, школа, интернат, кочегарка болгаш кудумчулар аайы-биле хайгаараашкынны кылыр. Оон аңгыда кандыг-бир хөй кижи чыылган (куда дээш өске-даа) бажыңнарны дорт хайгааралга алыр. Бистиң суурнуң чаңчылы мындыг: куда болган азы өске-даа чамдык хемчеглерге кайы хамаан чок хөй кижи чыылбас, чүгле тускай чалатканнар чыгыр. Аңаа корум-чурум шыңгыы, арагадарыны хөйнү ишпес. Чаа өг-бүле туткан аныяктарның кудазы оларны көдээ Советке бадылаштырган соонда чурум ёзугаар болур.

Суур чаагайжыдылгазының айтырыы ам-даа долузу-биле шиитпирлеттинмейн турар деп чугаалап болур. Мен бодум бо талазы-биле ажылды харыылап турар мен. Чыл бүрү чаагайжыдылгага хамаарышкан ажылдарны хөйнү чорудуп турар. Кудумчулар аайы-биле ыяштар олуртулгазын чорудуп турза-даа, ону ажаап турарынга четпестер бар. Суггарылга четпезинден хөй ыяш үнмейн турар. Школа, эмнелге дээш чаагайжыдылга талазы-биле үлегерлиг коллективтер база бар болбайн аан. Тус черниң ыяштарын олуртурга үнмейн баар боорга, Таңды девискээринден тускай шарланнарны база садып ап турар бис.

Агитквартиралар аайы-биле чарыштың негелделеринде ыяш, чечек олуртулгазын база айтып каан. Херээженнер чөвүлели бо ажылды экижидери-биле элээн хемчеглерни ап турар. Оон аңгыда Комсомольская кудумчузунга полисадниктерни бо чазын кылыр бис. Суурга олурткан ыяштарның суггарылгазын организастаарын черле холга ап, моон соңгаар шудургу ажылдаар апаар. Чүге дээрге бистиң суурувус ногаанчыдылга талазы-биле база өске суурлардан хожудавас ужурлуг. Суг айтырыы берге-даа болза, ону черле чогумчалыг шиитпирлээри бистиң сорулгавыс.

К. НАМЗЫРАЙ,
көдээ Совет депутады.

Комсомолчу үлүүвүс

Бистиң суурнуң аныяк-өскени хөй-нийти амыдыралынга идепкейлиг киржип турар. Суурувустуң Культура бажыңынга бооп турар бүгү-ле хемчеглерге комсомолчулар киришпейн барбас. Бот-тывынгыр уран чүүлдүң активчилери бисте хөй. Аныяк механизаторлар бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезинге шылгарааш, мактатканнар. Оларның аразындан элээн хөй кижи удавас болур республика көрүлдезинге районнуң адын камгалап баар. Чүге дээрге районга эрткен көрүлдеге бистиң киржилгевис багай эвес болган. Чолаачылар, башкылар, эмнелге ажылдакчылары база ында киржип турар.

Эмнелгеде комсомол организациязында (клуб-биле кады) сес кижи кирип турар. Малчын бригадаларга доктаамал барып, арыг-шевер, кадыкшылга темазынга беседаларны чорудуп, клуб, библиотека ажылдакчылары номнарны чедирип турар. Чамдыкта концерттерни көргүзүп турар бис.

Бистиң комсомолчуларывыс суурга патрульдап үнүп турар. Ниити корум-чурумну хайгаарарынга бистиң үлүүвүс база улуг. Комсомолчу патруль неделяның четверг санында дежурныйлап үнер. Дежурныйлаашкынның түңнелин тускай кыдыраашка демдеглеп, чогуур түңнелди үндүрүп турары эки. Көдээ Советте тургускан ол кыдыраашка хөй катап демдеглелге киргеннерни бир янзы чугаалажы бээр. Бистиң организацияда идепкейлиг комсомолчулар бар. Оларның чижээнге чолаачы Алексей Дүдүпү, санитарка Мария Бырыңглайны, Культура бажыңындан Наталья Данзы-Белекти болгаш өске-даа эштерни адап болур.

Мен бодаарымга төрээн суурунуң болгаш черле ынчаш кала-даа ниити корум-чурумну тудар херекке комсомолчулар боттарының үлүг-хуузун киирип шыдаар дээрзинге бүзүрээр мен. Ону чүгле бир дем-биле организастап, сегирип алыры чугула.

Л. АРАКЧАА,
участок эмнелгезиниң эмчизи.

АРАЗЫНДА ХАРЫЛЗААЛЫГ

Школаның башкылар коллективи суурнуң бүгү-ле ажыл-херектеринге көскүзүг-биле киржип турар. Агитквартираларда пропагандист, агитаторлар, политинформаторлар база бар. Ада-иелер ортузунга педагогика пропагандазын нептередир ажылды чугулалап көрүп турар. Агитквартиралар аайы-биле лекциялар, беседалар эртип турар. Культура бажыңы бодунуң ажыл планынга школа коллективиниң кылыр чүүлдерин база айтып каар.

Школада ниити корум-чурум эки. Онза чурум үрээшкиннери болбайн турар. Маңаа суурнуң хөй-ниитизи боттуг дузаны чедирип, бистиң ажылывыска дузалап турарын айтып болур. Кежээниң дежурныйлап үнүп турар дружинниктер школа, интернат ол ынчаар доктаамал хайгаарап турар.

Уругларның өөредилге, чурум талазы-биле байдалы агитквартиралар аайы-биле тодаргай билдингир. Херек апарган таварылгада ол-ла черинге чугаалажып турар. Херээженнер чөвүлели бо талазы-биле улуг ажылды чорудуп турар.

Школачыларның бажыңнарынга оваалгазын канчаар күүседип турары, оларның өг-бүледе байдалы, ниити чуруму чергелиг чүүлдерге хамаарыштыр агитквартиралдар аайы-биле айда ийи хире удаа рейдилерни чорудуп турар бис. Бир рейдиге-ле 2—3 башкы киржир. Ылаңгыя бо чылын шак мындыг рейдилерни чорудуп келгеннвис өөредилге-кижизидилге ажылынга салдарлыг боор турар. Уругларның ниити хайгааралынга база эки. Бажыңынга олурбас, үргүлчү-ле кезип чоруп каар өөреникчилерни хайгааралга ап турар бис. Уругларны хайгаараарынга ада-иениң киржилгези доктаамал бе дээрзин база тодарадып ап, бо талазы-биле ажылды чорудуп турар бис.

Бистиң башкылар коллективинде Ондар Боттуг-оол, Лариса Карыма, Александр Шойдук, Кыргыс Бичии-Уруг дээш өске-даа идепкейлиглер бар. Класстан дашкаар ажылдар талазы-биле өөредилге эргелекчизи Клара Дава ажылынга кызымак кижи.

Аныяк-өскенни билиглер-биле чепсеглээр, коммунистиг мөзү-шынарга кижизидер дээш Нарынның башкылар коллективи ам-даа күжениишкинниг ажылдаар апаар. Уругларның билииниң шынарынче онза кичээнгей салыр ужурлуг бис. Кандыг-даа ажылга шынарны бедидер дугайында чугаа чоруп турда, башкылаашкын ажылынга база шак-ла ындыг негелдени партия бистиң мурнувуста салып турар.

И. МИЖИТ-ООЛ,
башкы.

КИРЖИЛГЕЛИГ

Бистиң суурну алды агитквартиралга чарган. Төптерн агитквартираларда. Чоннуң бөлүк аайы-биле аңгы-аңгы хевирлиг массалыг ажылдарны чорударынга агитквартира дамчыштыр ажылдаары таарымчалыг. Бистиң № 5 агитквартирада 33 өг-бүле кирип турар. Өске черлерге бодаарга, бисте хөй санныг өг-бүле бар. Агитквартираның ажылын удуртурун меңээ ийи чыл бурунгаар дааскан. Партийжи даалганы эки күүседир дээш күзелдиим-биле ажылдап турар мен. Бистиң агитквартираның төвү Иргит Мижит-оол башкының бажыңы. Янзы-бүрү ажылдар чорударынга бо бажың биске таарымчалыг. Ылаңгыя лекция, беседалар эрттирерилге, политөөредилге организастаарынга, делегейде болуушкуннарны сайгарып көөрүнге Иргит Араптанович меңээ улуг дузаны чедирип турар. Ынчангаш эрткен чылдың түңнели-биле бистиң агитквартиравыс чарышка бирги черни алгаш, мактаткан.

Бистиң агитквартира № 3 хойжу бригаданы шефке алган. Янзы-бүрү шефтээшкин, мал чемин белеткээринге киржилгевис эки. Школа-биле харылзаа быжыг. Биске хамаарыжыр бүгү-ле өөреникчилерниң, школа назыны четпээннерниң сан-даңзызы билдингир. Кымның канчаар өөренип турары, ада-иениң уруглар дээш сагыш салыышкыны, оларның корум-чуруму шупту биске билдингир турар ужурлуг. Маңгар Намчылмаа, Кава Ишкиндээ, Мижит-оол Саара ышкаш идепкейлиг мелерни маңаа адап болур.

Суурга ниити корум-чурумну тударынга агитквартира аайы-биле дежурныйлап турар бис. Неделяның средада Арыг кудумчузу дружинниктеп үнүп турар. Кымнарның дежурныйлаарын тодарадыр. Херээженнерниң хөй-нийти амыдыралынга киржилгези, культурлуг амыдырал-чурттталга дээш чүткүлү, бот-тывынгыр уран чүүлге киржилгези, уран-шевер кылыглар дээш бистиң чорудуп турар ажылдарывысты дөгерезин санаары берге. Бажыңнар чанып арыг-шевер болдурар, картофель, ногаа олуртурун база планнап алган бис.

Партияның XXV съездизиниң материалдарынга хамаарышкан беседаларны чорудуп турар бис. Школа башкылары шак мындыг ажылдарга идепкейлиг киржип турар.

Ч. СОНАМ,
агитквартира даргазы.

* * *

Редакциядан: «Суурувустуң аян-шинчизи» деп тускай рубриканы редакция солун арнынга ажыдып тур.

Партияның XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш ажылчы чоннарның тургузукчу ажыл-ижин, аңаа совет көдээниң бөгүнгү чаартылгаларын, чер-черде культура албан черлериниң чон ортузунга чорудуп турар ажыл-херектерин, ооң кижизидикчи салдарын, суурларның чаагайжыдылгазын, корум-чурумун, ону быжыглаар дээш кижи бүрүзүнүң, хөй-нийти организацияларының чорудуп турар ажылының дуржулгазын бижиир. Бо удаада Эрзиниң Нарын суурнуң дугайында бөлүк материалдарны парладывыс.

Силерниң суурнарда ат-сураглыг, хөйге үлегерлиг, ажыл-ишчи төлептиг кижилер чүс-чүс. Оларның амыдыралчы дуржулгазы, чараш мөзү-шынары бистиң аныяк-өскенге эки үлегер-чижек болур. Чаа чараш байырлалдар, чаңчылдар, ёзулалдарны силерде канчаар нептередип, тарадып турарын база бижип болур силер. Кижи кижиге — эш, өңнүк. «Шуптузу — чаңгыс дээш, чаңгызы — шуптузу дээш» деп принцип-биле чурттап, ажылдап чоруур болгай бис. Кижилерниң аразында харылзааларда коммунистиг моральдың принциптерин бадыткан турар эң онзагай чүүлдерни, ол ышкаш мөзү-шынар кижизидилгезиниң талазы-биле кижилерниң аажы-чаңында, чаңчылдарында чамдык таарымча чок чүүлдерни база илередип бижип болгай.

Үстүнде айтырыглар талазы-биле силерниң чагааларыңарны манап тур бис, эргим номчукчу!

СПОРТ

ЧЕМПИОНАТ ДООЗУЛГАН

КАТОБИЦЕ. (СЭТА-ның тускай корр. А. Горбунов). Хоккейге делегей болгаш Европа чемпионады доозулган. Чемпионаттың доозулган «сценарийи» үш кезекке хуваатынган деп болур. Бирги кезээ—Швецияның болгаш АКШ-тың командаларының ужуражыышкыны, ийигизи—делегейниң чаа чемпиону Чехословакияның хоккейжилериниң болгаш ССРЭ-ниң командазының оюну, а үшкүзү—маргылдааның байырлыг хагдынышкыны.

Швецияның болгаш АКШ-тың хоккейжилериниң ужуражыышкыны элээн каржы байдалга эрткен болгаш көрүкчүлерни ууг-ла сонуургатпаан. А Чехословак болгаш совет спортчуларының ужуражыышкыны ол ышкаш маргылдааның хагдынышкыны көрүштүг болганындан адыш часкаашкыны үргүлчүлеп турган.

Совет хоккейжилер делегей чемпиону чехословак командазы-биле ойнаарының мурнунда ийиги черни ап, мөңгүн медальды алган турган, ынчаарга воскресеньеде Европага ийиги черни алыр төлээде, чехословак хоккейжилерни ыяап-ла тиилээр сорулгалыг турган. Оюннуң баштайгы кезээнде совет хоккейжилер сорулгазын чедип алырынга чоок турган. Олар 3:1 санга мурнап турган. Ынчалза-даа сөөлгү кезээнде чехословак хоккейжилер база ийи шайба киргеш, санны 3:3 кылдыр деңнештирген. Ооң түңнелинде Европа чемпиону атты Чехословакияның хоккейжилери алган, ийиги черже Швецияның командазы үнген, а совет спортчулар үшкү черни ээлеп, хүлер медаль-биле шаңнаткан.

Делегейниң чаа чемпиону чехословак хоккейжилер специалистерниң бедик үнелелин алган. Оларның хоккейжилери бир деңдески ойнаап, идегелдиг камгалакчылар, эки түңнелдиг халдакчылар-даа оларда бар, а вратарь Холечекти ооң «оралакчызы» Даурилла кандыг-даа таварылгада солуп шыдаар турган.

Бистиң хоккейжилеривис ол хире үнелелге четпейн барган. Команданың чүгле бирги звенозу эки ойнаан, а камгалакчылар хөй частырыгларны удаа-дараа кылган. Бистиң эң-не идегелдиг киживис вратарь Третьяк болган. Совет команданың ойнакчылары кажангызындан-даа артык шагзыраанбаксыраанын хөй специалистер демдеглеп турган. Ол дугайында тодаргай анализти ам кылыр апаар.

Чемпионат доозулган. Командаларның тус-тузта алган черлери мындыг: Чехословакия, ССРЭ, Швеция, АКШ, Финляндия, ГФР, Польша, ГДР.

Польшаның болгаш Герман Демократтыг Республиканың спортчулары келир чылын делегейге бирги чер дээш болур маргылдаага киржир аргазын оскунган. Ол ийи команданың орнунга «Б» бөлүктүң тиилекчизи Румынияның командазы болгаш Канаданың хоккейжилери ойнаар.

Журналистер чаңчыл ёзугаар делегейниң эң шилиндек символ командазының киржикчилерин адаан. Аңаа вратарь Иржи Холечек (ЧССР), камгалакчылар—Матс Валтин (Швеция), Франтишек Поспишил (ЧССР), халдакчылар Владимир Мартинцев, Милан Новы (кайызы-даа ЧССР), Валерий Харламов (ССРЭ) кирген.

Эң хөй шайба киирген кижи—Мартинец. Ол 9 шайбаны боду киргеш, 11 шайбаны өске өөрү киирер кылдыр каап берген. Валерий Харламовтуу 14 (4 шайбаны боду киирген, 10-ну каап берген).

Эң-не чөптүг команда Чехословакияның, эң-не каржы ойнаан команда АКШ-тыы болган.

Делегей чемпионадынга ниитизи-биле 289 шайбаны киирген.

Шыдыраага бодал херек

СӨӨЛГҮ ЭЭЛЧЕГ

«Шын» солунуң редакциязы шыдыраа композициязының эгелекчилериниң бирээзи, шыдыраа бодалгаларының чогаадыкчызы С. Лойдуга тураскааткан шыдыраа олимпиадазының үшкү ээлчээнде этюдту болгаш «үш кошкеш удук» деп бодалгаларның ийилдирзин Р. Чанчып, В. Тюлюш, А. Монгуш болгаш Д. Чечекпаа олар шын бодааннар.

Үш ай үргүлчүлеп келген шыдыраа олимпиадазының сөөлгү ээлчээнде С. Лойдунуң тургусканы «удук», болгаш «беш кошкеш мат» деп бодалгаларын киирдивис. «Беш кошкеш мат» деп бодалгага кара ноянга матты в2 деп көзенекте турар оол мат кагар.

Беш кошкеш мат.
Н. ШИШИГИН,
спорт мастеринге кандидат.

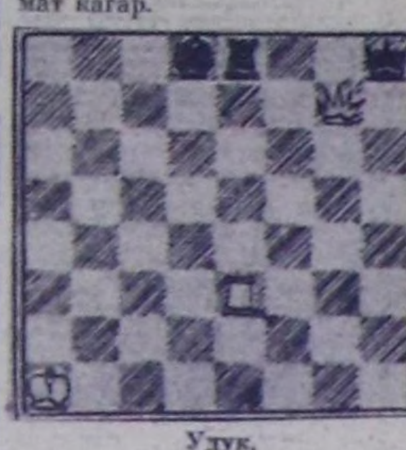

Удук.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АПРЕЛЬ 29-ТА

МОСКВАДАН

8.25—«Москва—Генуя». Уран-чечен фильм.
10.00—Концерт. Программада совет опереттаралардан ариялар болгаш көргүзүглер. Өңнүг.
11.00—Медээлер.
11.10—«Ойнап база ырлап тур бис». Өңнүг.
11.25—Уругларга фильм. «Чай дээш кончуг эки демдек». Уран-чечен фильм.
12.40—«Музыкалыг абонемент» В. Калинников. № 1 симфония.
13.30—«Миллионнарның ленинчи университеди». «Онгу беш чыл — ажыктыг чоруктуң болгаш шынарның беш чылы». Экономика эртемнериниң доктору Л. А. Костин дамчыдылгада киржип турар.
14.00—«Кара далайның чалгыглары». Хөй сериялыг уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 4-кү серия. Өңнүг.
15.05—15.15—Чапсар.
15.15—Балет артистериниң бүгү-эвилел конкурузунуң түңнел концерти. Өңнүг.
17.00—«Үе». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

17.30—«Кызыл дипломат». Уран-чечен телефильм. 2-ги серия.
18.35—Телемедээлер.
18.50—«Аас-кежиктиг бол». Телефильм.
19.05—«Адрези: Кызылдың телестудиязы». Дамчыдылга.
19.35—«Ужудукчулар». Документалдыг фильм.
19.45—Телемедээлер.
19.55—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00—Медээлер.
20.15—Киножурнал.
20.25—«Музыкалыг абонемент» В. Калинников. № 1 симфония.
21.15—«Спортлото» тиражы. Өңнүг.
21.25—«Миллионнарның ленинчи университеди. «Онгу беш чыл—ажыктыг чоруктуң болгаш шынарның беш чылы». Экономика эртемнериниң доктору Л. А. Костин дамчыдылгада киржип турар.
22.00—«Кара далайның чалгыглары». Хөй сериялыг уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 4-кү серия. Өңнүг.
23.00—23.30—«Үе». Информастыг программа.

Агаар

Бөгүн республикага аязып, булуттаар, чагбас. Даглыг черлерге 18—23, артканнарынга 13—18 градус чылыыр. Кызылга бичии булуттаар, 18—20 градус чылыг болур.

Редакторнуң оралакчызы М. П. СМИРНОВА.

КИНО

АПРЕЛЬ 29-ТА

«НАЙЫРАЛ»: «Дерзу Узала» (2 сериялыг) 10.00, 12.40, 15.30, 18.20, 21.00 шактарда.
«ПИОНЕР»: «Херечиниң читкени» 9.00, 10.45, 17.15, «Кым болуруул?»—киноклуб 15.00, «Полиция комиссары буруудадып тур» 12.30, 19.05, 21.00 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Дириг амытаннар делегейинде»—киноклуб 14.30, «Дорамчылатканнар» (2 сериялыг) 16.50, 20.00 шактарда.
«ВОСТОК»: «Ээнржигештер»—киноклуб 11.30, «Мегелевейн көрем, өңнүк» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Редакцияның адрези: ИНДЕКС 667000
Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда килдизиниң 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-54, партийжи амыдырал килдизиниң 2-37-13, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетөөр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуг килдистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.
Тираж 17116 ЧАГЫГ № 1320.
СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00354